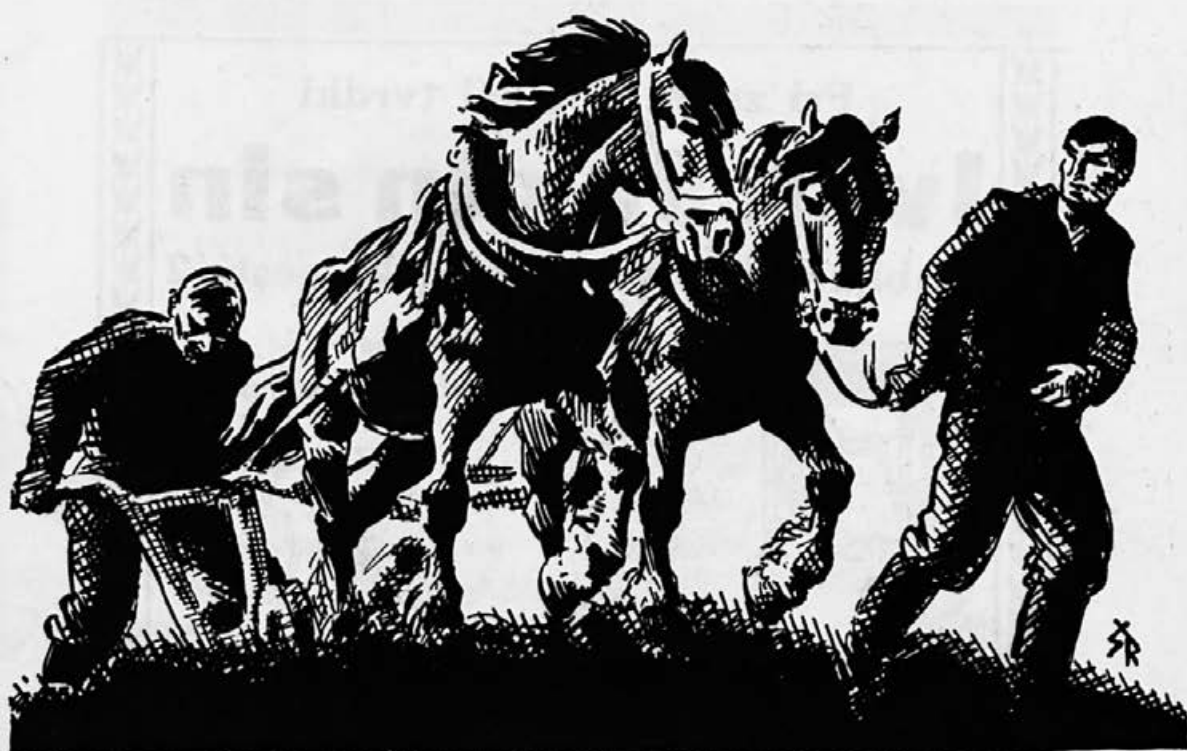

GRUDA

MESEČNIK ZA KMETSKO PROSVETO

GRUDA

Revija za kmetško prosveto. — Izhaja vsakega 20. v mesecu. — Celoletna naročnina Din 30'— Za dijake Din 20'—. Posamezna številka Din 3'—. Uredništvo in uprava Ljubljana, Tavčarjeva 1. Račun poštne hranilnice v Ljubljani št. 13.440. Glasilo „Zveze kmetških fantov in deklet“ v Ljubljani. — Izdaja konzorcij „Grude“ v Ljubljani (France Koruza). — Urejuje: Uredniški odbor (odgovarja Stanko Tomšič).

Tiska tiskarna Slatnar, družba z o. z. (L. Vodnik in A. Knez) v Kamniku.

VSEBINA:

Griša Koritnik: Mi smo orači. — Joža Musil: Borba za novo življenje. — Slavo Štine: Prazno delo. — Vinko Bitenc: Fantovsko sonce — Slavo Štine: Ledene rože. — Janko Furlan: Na prelomu. — Lojze Zupanc: Hrkovina je prazna . . . — France Gerželj: Švehla, Stambolinski, Radić. — Ing. I. Zaplotnik: — O rastlinskih boleznih. — Organizacija. — Kotiček za dekleta. — Kmetški sport. — Ali več? — Zapiski. — Knjižna poročila. — Uganke. — Listnica uredništva.

Pri znani domači tvrdki

Ivan Jax in sin

Ljubljana, na Gosposvetski cesti 2

kupite najugodnejše najboljše
**šivalne in pisalne stroje,
kolesa**

Popravila izvršimo v lastni delavnici. — Ceniki zastonj in franko
Daje se tudi na obroke in na hran. knjižice

GRUDA

MESEČNIK ZA KMETSKO PROSVETO

2.

FEBRUAR 1934

XI.

Mi smo orači . . .

Griša Koritnik

*Mi smo orači, kopači ledine,
mladi in sveži ko jutrni svit,
s soncem se kosamo, polni vedrine,
lune pot pozno še spremlja naš vid.*

*Težki, okorni so naši koraki, —
v grudo uprte nam budne oči,
v srajcah platnenih smo vrli možaki,
toplega srca in zdrave krvi.*

*V zemskem osrčju tiče naše nade,
v brazdah globokih vir sreče je skrit,
z lemežem rijemo v zlate zaklade,
pridno jih kopljemo občestvu v prid.*

*Z muko in žulji se družno potimo,
mišli vzajemni utiramo pot,
zlato bodočnost zanamcem gradimo,
ki o nji sanja le bedni naš rod.*

Borba za novo življenje

Joža Musil

„Božje lep je naš kraj — prav imaš, Pavle, toda beden in ubog. Kaj lepota, ko pa se telo krči od pomanjkanja in si je duša svesta sužnih okov in odvisnosti. Tebe kot umetnika more ta lepota navdihniti, toda človeka, ki mora garati do onemoglosti za skorjo kruha — — — ah, kaj bi pravil, saj vendar sam veš. Mislim, da bi bilo najlepše tedaj, ko bi mogli ljudje živeti človeka dostojno življenje — — —.“

„Aleš, nehaj s tem modrovanjem. Upam, da bo tudi za to še dovolj časa. Toda, to sta kavalirja! Ko da bi mene sploh ne bilo,“ je upadla Cilka Alešu v besedo.

„Ampak, Cilka,“ je vzkliknil Aleš, „pa menda vendar ne misliš, da sva na Te pozabila. Ali nimaš rada prirodnih krasot našega kraja? Krasot, ki jih je Pavle pravkar opeval?“

„Rada imam svoj rodni kraj in njegove lepote, toda to, o čemur si pravkar govoril, Aleš, o tej bedi — bržčas ne bo tako hudo. In čemu bi si sploh s tem grenili radost ob povratku domov?“

„Cilka ima prav,“ je še pristavil Pavle.

Toda Aleš se je razgrel:

„Oba sta enaka! Eden umetnik — sanjač, a Cilka — gimnazistka, ki misli, da morajo vsi ljudje čutiti in misliti kot ona. Počakajta, da vama surovi dih življenja trešči v obraz vso goloto moralne in gmotne bede, takrat bosta ko iz oblakov padla v resničnost — in onemogla bosta tipala za pomočjo.“

„Glej ga, Cilka, že spet modruje. Aleš, ti si zgrešil poklic. Sijajen modrijan bi mogel postati iz tebe, toda kmet, dovoli, da si drznem dvomiti,“ se je šalil Pavle.

„Z vama ni mogoče resno govoriti. Toda spomnila se bosta mojih besedi. Pa končajmo rajši s tem“, je hladno dejal Aleš, ki ga je neprijetno prizadelo, ker niso njegove misli našle razumevanja.

„Toda, blizu doma smo že. Ločil se bom, po bližnjici bom prej pri našem mlinu,“ se je odločil Pavle, ko je na gorenjem koncu vasi ugledal domači mlin.

„Kako naglo je minila pot,“ je z nasmeškom pripomnila Cilka.

„Zvečer se snidemo?“ je Aleš vprašal Pavleta.

„Ne vem — — —.“

„Seveda, Marta — nič čudnega, če bosta najrajši sama po tako dolgi jočitvi,“ je Aleš uščenil Pavleta.

„Vsakdo ni toliko srečen, da bi se mogel s svojim dekletom sestajati ali srečavati vsak dan.“

Cilka pa se je jezila:

„Že spet sta si v laseh, vidva nepoboljšljiva zbadljivca, ko da ne vesta početi nič pametnejšega.“

In Aleš se je porogljivo zasmeljal:

„Kaj šele bo, ko se bova zares.“

„Saj vem, da se bosta ravšala in zbadala cele počitnice.“

„A kljub temu ostaneva dobra prijatelja,“ je dejal Pavle ter se ustavil.

„Tako, zapuščam vaju. Prtljago mi pripelje s postaje tvoj oče, Aleš?“

„Ne skrbi!“

„Imejta se lepo in pridna bodita po poti,“ je še dejal Pavle za slovo.

In ko je že zavil na bližnjico, je Cilka zaklicala za njim: „Saj tudi bova.“

Cilka in Aleš pa sta nadaljevala pot nekaj časa molče. Molk je prekinil Aleš, ko je dejal: „Imenitne bodo letošnje počitnice, ker je tudi Pavle doma.“

„Zdavnaj sem se jih že veselila.“

Pot je zavila v razsežen senčnat gozd. Aleš je vzel Cilkin roko v svojo ter skoraj plaho dejal: „Cilka, tako rad bi ti nekaj povedal, toda —“ in beseda mu je obtičala v grlu. Tako smeli in neustrašni Aleš je povsesil oči in rdečica mu je udarila v obraz.

„Kaj si mi hotel reči, Aleš?“ ga je Cilka rešila iz zadrege.

„Glej, Cilka, odslej bom doma, v šolo ne pojdem več, in strašno bi rad, da bi tudi ti ostala doma — — —“

A Cilka je molčala.

Molčal pa je tudi gozd.

„Ti mi ne odgovoriš, Cilka?“

„Zdajle ne; saj ne vem, kaj bom po počitnicah — dokler oče — — —“ in Cilka je nenadoma presunljivo zavpila. Iz za ovinka je prihajal orožnik, vodeč uklenjenega Petra Sojerja.

Cilka je prebledela in omahnila. Zmedeni in presenečeni Aleš jo je v zadnjem hipu ujel, sicer bi padla na pot. Ne vedoč, kaj pravzaprav Cilkin krik in omedlevica pomenita, je toplo vprašal Cilko: „Cilka, kaj ti je vendar?“

Ko se je Cilka zavedla, da je v Aleševem naročju, je boječe in polagoma odpirala oči — — —

Potem pa je spet bolestno zavpila.

Aleš se je ozrl okoli sebe in vse razumel. A tudi Sojer je spoznal svojega otroka. S sklonjeno glavo je šel poleg orožnika — — — dokler nista prišla h Cilki in Alešu.

Cilka je, glasno ihtoč, objela očeta.

„Oče, kakšno svidenje?“ je neutolažljivo ihtela.

A Sojer je molčal.

„Kaj se je zgodilo, oče?“ je v solzah silila vanj.

„Ne vprašuj, otrok! In kako sem se veselil svidenja s teboj; zdaj pa — — —“ je tarnal Sojer in solze so se mu zalesketale v očeh.

Aleš pa, ki je doslej presenečen strmел v Sojerja in njegovo hčer, se je vprašujoče obrnil do orožnika. Ta pa je samo skomignil z rameni in se zagledal v gozd, da se tako izogne ganljivemu in tesnobnemu prizoru.

„Povejte, oče — zakaj ste — — —“ je znova zaihtela Cilka.

„Vse zveš, otrok — in ko presodiš mojo krivdo, spoznaš, da ni tolika, da bi me morali peljati ko zločinca.“

„Ne verjamem, oče, da ste zagrešili kaj nepoštenega. Pravica vam bo gotovo dala zadoščenje.“

„Za siromašnega človeka ni pravice na svetu!“

„Oče,“ je bolestno vzkliknilo dekle, „ne govorite — — —“

„Pojdi domov — otrok — k materi, in pomagaj, kjerkoli je treba — dokler se ne vrnem — — —“ je dejal Sojer, objel Cilko in jo poljubil. „Pojdiva, gospod stražmojster!“ se je potem obrnil k orožniku.

Cilka je ko okamenela zrla za njima. Aleš jo je prijel za roko ter ji tiho dejal:

„Pojdiva, Cilka!“

„Ti si tu, Aleš? Kako grozno je vse to,“ je rekla z žalostnim glasom.

„Ne misli več na to!“

„Kaj se je le zgodilo pri nas?“ In Cilka je znova zajokala.

„Ne joči, Cilka, oče se vrne in vse bo dobro,“ jo je tolažil Aleš ter jo za roko vedel proti domu.

Hodila sta brez besede in v morečem molku prišla v vas, kjer sta se razšla.

„Zvečer prideš na vas, Cilka?“

„Danes ne morem, Aleš!“

„Pa pridem k vam. Prinesem ti prtljago, ko jo pripelje oče s postaje.“

„Hvala ti, Aleš, šla bi sama ponjo, toda po vsem, kar se je danes zgodilo, ne grem iz hiše — bojim se, da bodo ljudje s prstom kazali name. Zbogom, Aleš!“

Ko sta se z Alešom ločila, je Cilka krenila s poti na stezo, ki je peljala na majhno vzpetino, kjer se je izza drevja dvigal krov domače bajte.

Aleš se je za hip ustavil in gledal za Cilko, ki se je kmalu zgubila za drevjem.

Mati je pričakovala Cilko kar na dvorišču. Od solz in ihtenja ni mogla do besede, ko je uzrla hčer.

„Mati,“ je tiho zaklicala Cilka.

„Moje zlato dekle“ je šepetala Sojerica, objela Cilko in s trdo, delavno roko gladila njene lase.

„Mati — kaj se je zgodilo očetu?“

„Ti tudi veš, otrok?“

„Srečala sem ga, ko ga je gnal orožnik.“

„Zakaj se je le moralo to prav danes zgoditi!“

„Kaj, mati, povejte?“

Z žalostnim glasom je Sojerica pripovedovala:

„Prišli so nam prodat kravo — očeta je to tako razjarilo, da je dvignil nanje svojo roko — zato so ga odpeljali.“

„Pa zakaj so prišli prodat kravo?“

„Davkov nismo mogli plačati.“

„In vse to zaradi mene! Zaradi mojih študij!“

„Ne, Cilka, ta nesrečna sodnija in pravda sta vsega krivi.“

„Žalostne bodo letošnje počitnice, čeprav sem se jih tako zelo veselila! Nesrečni oče! Ko bi mu mogla pomagati!“

„Izročimo vse v božje roke. Stopi v hišo, otrok, gotovo si lačna.“

In z bolestjo v srcih sta stopili v bajto, ki jima je bilo edino varno zavetišče.

3.

Na kladah sredi vasi je vsak večer dihala pritajeno življenje. Tu se je shajala mladina iz cele vasi na večerni pomenek: fantje in dekleta.

Tisti dan, ko so se vrnil v Podgoro študenti, pa je vladala na kladah prav posebna živahnost. Vsakdo, ki se je z radostjo spominjal lanskih večerov, ki jih je bil preživel z vaškimi študenti, se je ta večer čimprej zmuznil z doma ter prihitel na „slavne“ klade tovariško pozdravit vrnivše se študente.

Čar poletnih večerov je sanjavo zapredel vso vas. Drevesa so bila vsa tiha in negibna; na listju so zableščale prve kaplje večerne rose.

Z vrtov je plul mehki in omamni vonj rož, ki so jih dekleta gojila s toliko ljubeznijo in skrbjo, a murni so neugnano in razposajeno peli.

Tam iz daljave je zdajzdaj zateglo in skoraj bolešno zavpila priba. V bližnjem ribniku in po mlakah pa je veselo svatoval žabji zbor.

Mesec je s svetlim belim plaščem ovil in zagrnil hiše in koč, kjer je življenje, dnevno pehanje in delo kakor izumrlo.

Stari so legli k počitku. Mladina pa se je zbrala na kladah sredi vasi.

Pavle Mežan, mladi kipar, ki je v bližini Vraničeve domačije zaman oprezal na Marto, je končno tudi prišel k mladim, ki so bili na kladah že v živem razgovoru.

Bil je zamišljen in malone potr. Dušo mu je glodalo vprašanje: zakaj ni bilo Marte? Saj ji je vendar pisal, da pride danes . . .

S skritim upanjem, da najde Marto na kladah, ali da tu o njej vsa kaj natančnega zve, je stopil med fante in dekleta.

Ti so ga radostno in tovariško sprejeli. Kako bi ga tudi ne, ko pa so ga imeli vsi tako radi! Pavle jim je zmiraj tako lepo in zanimivo pripovedoval o velikih mestih, o dalnjih deželah, tujih ljudeh in tujem življenju, o umetnosti in kulturi iz vsega sveta. In Pavle je znal tako mikavno in priprosto pripovedovati, da so ga, zbrani okoli njega, poslušali vselej s pritenjenim dihom. Zlasti pa so ga imeli vsi tako neizmerno radi, ker je bil preprost, nič bahav in se kljub svoji izobrazbi in šolanosti ni povzdigoval nad nje; vsem je bil tovariš, enak z enakimi, in vselej, kadar je govoril, je bilo občutiti, ko da svojo šolanost in izobrazbo bratsko deli z vsemi.

Komaj je bil pričel, že so ga vsi obkolili ter mu zvesto in domače segali v roko. Na najvišjem hlotu so mu odkazali sedež, potem pa so v slastnem pričakovanju posedli krog njega.

Pavle pa je molčal.

V obraz, ki ga je malomarno podpiral z desnico, je bil skoraj čmerikav in nejevoljen, le oči so mu v mesečini, ki je udirala skozi gosto vejevje in listje starih lip, zasanjano in tožno sijale . . .

„Aleša še ni bilo?“ je po dolgem molku vprašal Pavle.

„Še ne,“ je hkrati odgovorilo več fantov in deklet.

„Ampak gotovo pride „Pravkar sem ga videl, ko je šel k Sojerjevim,“ je eden izmed fantov važno pojasnil.

Prav v tem trenutku pa sta prihajala Aleš in Cilka, ki jo je bil Aleš z veliko težavo pregovoril, da je šla na vas. Cilka je bila vsa plaha in tesnobno ji je bilo v srcu.

Aleš je sedel poleg Pavleta, med oba pa Cilka. Nihče ni spregovoril besede, mučen in nadležen molk je zavladal med zbrano mladino.

Prisotnost Cilke je hipoma osušila jezike in zadušila vsako besedo. Zakaj, vsi so občutili, da se to, kar se je bilo zgodilo Sojerjevim, tiče prav vseh. Kako radi bi dejali Cilki dobro besedo, toda niso si upali z izgovorjeno besedo dotakniti njene bolečine in sramote. Zlasti pa je Cilkina bolest močno zadela čuvstvenega Pavleta.

Tiho ji je dejal: „Cilka, ne bodi žalostna, oče se kmalu vrne.“

Toda Cilka ni ničesar odvrnila, še nižje sklonila glavo in jo skrila med dlani.

Morečo in mučno tišino je končno, kakor z obsodbo presekal Aleš, da je vsem odleglo in so sproščeno zadihali.

„Vsega tega so krivi ti kapitalistični krvosesi. Od njih izhaja vse trpljenje, beda in ponižanje ljudstva našega gorskega kraja. Njih jermenje nas je zavilo in zadrnilo, da še svobodno dihniti ne moremo. V krempljih nas drže, bodi to kmet, bajtar ali delavec, v njih rokah smo kot mrtve lutke, ki jih brez odpora predstavljajo tako, kakor jim boljše kaže in v čimvečji meri služi njih prospehu. Svobodni kmet? — smešno, že zdavnaj ni več svobodnega kmeta! V dobi tlake in desetine smo bili sužnji graščakov in gosposke, danes smo sužnji grabežljivega, nenasitnega ter brezobzirnega kapitalizma in njegovega gospodarskega reda. Skriti in tihi davki in dajatve, javni davki in dajatve nas davijo z brezobzirno krutostjo. Žgoč bič bank, kartelov, trustov, delniških družb in različnih posojilnic dan na dan poje nad našimi od težkega dela izžetimi in izsesanimi telesi. Železna peta današnjega gospodarskega reda nas je pomandrala k tlom, kjer se plazimo kakor črvi. O naši usodi in življenju odločajo karteli in trusti, borze in delniške družbe, prekupčevalci in posredniki, kapitalistične pijavke, ki živijo med nami in nam pijejo kri. A mi smo brez moči . . . Na tisoče in milijone nas je, a smo nesložni in preveč raztepeni, da bi se mogli sporazumeti in se z združenimi močmi otresti suženjskega jarma. Namesto da se složno in združno postavimo v bran, se sami med seboj koljemo in preganjamo, razvneti in navdušeni od različnih gesel, ki se nam umetno podtikavajo, da nas še bolj razbijajo in oslabijo. Drug na drugega smo naščuvani, kakor lakotna zver, ki ji vržeš golih kosti, da jo še močneje razdražiš, da se po tem med seboj kolje in samo sebe požira . . .

In delavci? Na istem so kakor mi. Da, še na slabšem, ker se morajo z mezdnim zaslužkom pehati za košček kruha. Za beraški groš jih do skrajnosti izžemajo, a ko so odveč, jih vržejo kot ožete cunje na cesto. Taka je

resnica o našem življenju. Naš klic, naš krik na pomoč, je klic upijočega v puščavi. Nihče nas noče čuti, nihče razumeti našega krika. Mamon današnjega družabnega reda je zastrupil človeška srca in duše, a mi, prepuščeni samemu sebi, umiramo. Umiramo in ginemo, in če se sami ne zganemo združimo in postavimo v bran, bo z nami čedalje hujše in čedalje slabše.*

Aleš je bil razgret ko od ognja. Fantje in dekleta, čijih krog se je čedalje bolj širil, pa so molče in brez diha goltali njegove besede.

Komaj so si malo oddahnili, že se je dvignil mladi, približno tridesetletni mož, oblečen v modro delavsko obleko. Globoke oči so mu iz obličja kar sijale, izpod zamaščene kape, ki je bila spotegnjena skoraj na tilnik, pa so uporno silili gosti črni lasje in v pramenih padali na visoko čelo. Bil je tovarniški delavec — Tomaž Hostnik. Važno in premišljeno je nadaljeval Alešovo besedovanje.

„Prav imaš, Aleš! Mi, ročni delavci, bodi v tovarni, na zemlji ali koderkoli že, smo najtežje udarjeni. Prav mi nosimo na svojih skrivljenih hrbtih vso težo tega oderuškega gospodarskega reda, ki mu, žal, služijo tudi ljudje iz trgovine, obrti in posredništva, toda najbridkejša je, da mu služi celo inteligenca, naši šolanci, ki so se izneverili svojemu ljudstvu, ga zatajili za skledo leče in službo, namesto da bi šli z njim v prvih vrstah in roko v roki z njim ustvarjali njegovo svetlejšo bodočnost. Zdi se, da so se šolanci čisto predali v službo privilegirane vladajoče kaste, odkoder kakor zviška zrejo na nas, na ljudstvo. Izmikajo se vsakemu ožjemu stiku in sodelovanju z ljudstvom, da bi zastran tega ne bili prikrajšani na gmotnih dohodkih in dobrinah, katere jim nudi sedanji nepravilni in nesocialni gospodarski red. Šolance so po njih lastni krivdi onečastili zajedalci in priskledniki, katerim je izobrazba in šolanost le sredstvo za lahkotno življenje in uživanje. Take šolance je vzgojil ta družabni red, čigar nositelji in voditelji se bahavo ponašajo, da bo njega vzvišena kultura in civilizacija odrešila ves svet.

(Dalje.)

Prazno delo

Slavo Štine

Če vodo obračaš v hribe —
to je težko, prazno delo,
ki ne bo nikdar uspelo!

Če loviš pri luži — ribe,
so zaman okusne vabe;
saj ne ujameš niti žabe!

Delat iz prahu oblake —
to ni igra za junake:
onečediš le vodnjake!

Če slikar brez barve slika,
a risar po vodi riše
in pisar po zraku piše —

to umetnost je velika!

Bo-li kaj od nje ostalo?

Niti dosti, niti malo . . .

Fantovsko sonce

Šaljiva zgodba z resnim poudarkom.

Vinko Bitenc

2. Marička in Francelj v škripcih.

Francelj se je ustavil pred Deglovo hišo. Luna se je bila skrila za oblak; iz polteme so se odražala gospodarska poslopja Deglove kmetije.

Splazil se je na vrt za hišo. V svoje veliko presenečenje je opazil, da gori v Maričkini podstrešni sobici luč. Približal se je hiši. Tisti hip se je spet prikazala luna izza oblaka. Francelj se je zazrl v okno, hoteč s pritajenim glasom poklicati ljubico. Toda obstal je, kakor okamenel; ob zidu, kjer se je vila brajda, je stala prislonsjena lestev.

Francelj je potihem zaklel in se obrnil, da bi odšel. Tedaj pa se je v razsvetljenem oknu prikazala senca, beli zastor se je odgrnil, Marička se je sklonila skozi okno.

„Kdo je?“ je skoraj zašepetala. „Si ti Francelj?“

Francelj, ki je ravno hotel preskočiti plot, se je ozrl. Z gnevom v srcu je gledal na belo postavo v oknu, ni vedel, ali bi odgovoril, ali ne.

Slednjič je siknil:

„Z menoj ne boš brila norcev, punca!“

Marička se je zahihitala.

„Počemu pa se jeziš?“

Francelj je stopil za korak nazaj proti hiši.

„Le hlini se! Mene vabiš pod okno, medtem pa sprejemaš ljubčke v sobo.“

Marička se je s silo premagovala, da ni bušnila v smeh.

„Pst! Da se kdo naših ne zbudi! Nisem mislila, da si tako otročji, Francelj! Počakaj, da ti povem —“

„Seveda otročji!“ se je Francelj spet približal nekaj korakov. „Kdo je v sobi?“

„Bodi pameten, Francelj! Saj nisem vlačuga! Ne pustiš me do besede. Poglej“ —

„Seveda, lestev se je sama pristavila, kajne?“ Francelj je stopil pod brajdo in se uprl z roko ob lestev. Marička je stopila od okna in upihnila luč. Pa se je takoj vrnila.

„Veš kaj, Francelj, zdaj mi je pa že dosti tvojih neumnosti. Zavoljo tebe sem bdela, čakala sem te, tresla sem se zate. Pred pol ure je lazil Likebov Nace tod okoli. Nisem se mu hotela oglasiti; slišala sem, ko je rekel, da te ubije, če te dobi. Tako, zdaj sem ti povedala. Lahko noč!“

Marička je tiho zaprla okno in stekla pod odejo.

Francelj je stal, kakor bukov štor in buljil navzgor v okno. Zdaj res ni vedel, pri čem, da je. Ali ga ljubica vara, ali pa je vendarle resnica, kar je povedala. Kri mu je kar butala po žilah. Ljubosumne misli so se mu začele poditi po glavi, začel je dvomiti o Maričkini zvestobi, pa je takoj

spet vse te misli zavrgel. Mogoče pa dela krivico Marički, saj ga je še včeraj na senožeti tako lepo pogledala; taki pogledi ne morejo skrivati hi-navščine.

Mahoma ga je minila vsa jeza, mehko mu je postalo okrog srca. Sam ni vedel kdaj, pa se je znašel na prvem klinu lestve. Počasi, previdno je plezal navzgor. Široki listi brajde so šumeli, lestev se je zibala pod težo, nekaj je pokalo v njeni sredini. Pa Francelj se ni zmenil za to. Bogve, če mu bo zdaj Marička hotela odpreti? — Tik pod oknom je Francelj dvignil roko, hoteč potrkati na steklo. Tedaj pa je nekaj zahreščalo, lestev se je prelomila ravno čez polovico in Francelj je telebnil na tla, še preden se je mogel z roko ujeti za brajdo.

Sprva se niti zavedel ni, kaj se je bilo zgodilo. Šele, ko je začutil v levi nogi hude bolečine in je poskušal vstati, pa ni mogel, mu je postalo hipoma vse jasno. Kar temno se mu je delalo pred očmi od slabosti; noge še premakniti ni mogel. Ali naj ostane tako, da ga dobe domači?

„Ta hudič, ta prekleti Jaršovec mi je gotovo nalašč podžagal lestev. Zato se je pa potikal okrog hiše. O, ne bo mu prizaneseno!“

Marička je sicer slišala ropot pod oknom, pa je mislila, da je Francelj v jezi prevrgel lestev in nato odšel. Nenadno pa je zaslišala neko stokanje pod oknom. Planila je iz postelje, skočila k oknu in ga odprla.

„Za božjo voljo, Francelj, kaj pa je?“ je kriknila pritajeno.

Francelj se je kljub bolečinam, ki jih je čutil v nogi, veselo pošalil:

„Marička, zdaj se me pa lahko nagledaš. Tisti preklemani Nace iz Jarš jo je dobro iztuhtal, da je menda podžagal lestev. Prav pošteno sem lopnil na tla in res ne vem — tristo zelenih gadov — ali sem si izpahnil nogo, ali kaj, da ne morem stopiti nanjo. Marička pokliči očeta, da naprežejo koleselj in me potegnijo domov.“

Marička bi se najrajše zasmejala zabavnemu položaju svojega fanta, toda smeh ji ni hotel z usten. Vsa v skrbeh se je nagibala skozi okno.

„Francelj, kaj res ne moreš na noge?“

„Čakaj, bom še enkrat poskusil,“ je zastokal Francelj in se na vso moč uprl na nogo. Pa je šlo, toda ne za dolgo. Stokajoč in sopeč je prišepal do košate jablane in se naslonil ob njeno deblo.

„Zdaj pa res ne vem, kako bom prikrevsal domov, Marička. Hudičeva smola!

Iz čumnate spodaj, kjer je spala dekla, se je začulo neznansko vpitje.

„Na pomoč! Tatovi! Vlomilci!“

„Kaj pa se blede tej šavri?“ se je zasmel Francelj proti Marički, ki je še vedno vsa trepetajoča slonela ob oknu.

„Ježeš Marija, vso hišo bo spravila pokonci! Francelj, jaz ti ne morem pomagati. Če le moreš, hitro odidi, da te naši ne dobe tu.“

Priprla je okno in zginila od njega.

Spodaj v hiši se je prižgala luč, govorenje, drsanje copat, koraki in odklepanje se je slišalo.

Francelj je zgrabil dolgo vejo jablane, ki mu je molela nad glavo in jo odlomil. Z vso naglico jo je prikrojil za palico. Opiraje se nanjo je urno kolikor je pač mogel, odšepal z vrta in zavil med grmovje na bližnjico.

Res je bil že skrajni čas, kajti stari Degel je prihrumel na dvorišče z lučjo v eni roki, v drugi z vilami. Za njim je stopal hlapec z motiko, držč jo visoko v zraku. Deglova mati in dekla pa sta v primerni razdalji, napol napravljeni boječe capljali za njima. Deglovka je bila v naglici pograbila metlo, ki je bila prislonjena za durmi.

„Ali si jih videla več, ali samo enega?“ je spraševala deklo, ki se je od strahu vsa tresla in si je bila v razburjenju pozabila zapeti bluzo, da so ji silile mahadrave prsi izpod nje.

„Videla sem samo enega, toda po govorjenju, ki sem ga slišala, sodim, da jih je moralo biti več.“

„Ali je že lézel skozi okno?“ je hotela vedeti Deglovka. „Menda“, je pravila dekla, „ker je tako zaropotalo. Sultan je strašansko lajal. Stekla sem v izbo in zagnala krik.“

„Kako da se Marička ne zbudi?“ je nenadoma šinilo Deglovki v glavo. Spustila je metlo in odhitela nazaj v hišo. V splošni zmešnjavi so vsi pozabili na Maričko. Ta je slonela ob temnem oknu svoje sobice in strahoma opazovala čudni pohod okrog hiše.

„Vam že pokažem, lopov!“ je vpil oče Degel in svetil z lučjo vsepovsod. Hlapec je verno stopal z motiko za njim. Ob brajdi je ležala zlomljena lestev.

„Kaj pa je to?“ se je sklonil Degel nad njo. Hlapec je pregledal in otipal oba konca lestve.

„Naša ni“, je važno zaključil svojo preiskavo.

Oče Degel je pomolčal, ozrl se na podstrešno okno in pomenljivo pokimal z glavo.

„Saj že vem, kakšni tatovi so bili pod oknom. Alo spat! O drugem se že pomenimo zjutraj.“

Kmalu je v hiši ugasnila luč.

Samo Marička ni mogla zaspati. Premišljevala je o dogodkih noči, skrbelo jo je, kaj porečejo oče. Tolažila jo je misel, da se bo mati potegnila za njo. Ko je namreč Marička preje zaslíšala hojo po stopnicah, je brž skočila pod odejo in se delala, kakor da spi. (Dalje.)

Ledene rože

Slavo Štine

*Cez noč so rože bele vsklile
na šipah oken mrzle sobe —
ledene hčerke zimske dobe
in liste močne so razvile ...*

*Pognati coetje pozabile
so rože krasne te, kristalne;
lepote žejne duše, žalne
ni malo nišo uzradostile ...*

Na prelomu

Janko Furlan

Samevajoča kmetska kočja . . . samo v sebe pogreznjeno selo. Prav tam stojita, kjer včeraj, lani, pred deset- in stoletji; ista priroda jih pestuje, iste njene oblike in barva. In v njih . . . v kočah in selih?

Ne, ni tako kot včeraj, še manj kot je bilo lani, pred desetletji. Saj ne veje iz njih nič toplega in prijetnega. Njih okna strmijo v te kot izklesana neznana sodba iz daljne preteklosti v zastrto bodočnost. Ne upamo se v njih bližino in le od daleč buljimo zdaj v to, zdaj v ono kočjo. Strah nas je kot bi brali iz svojega lastnega srca, a bi ne razumeli njegovega trepeta . . . kot bi se bili že davno odtujili samemu sebi in bi se ne poznali . . . Kot zatonela sanja ždi kočja pred nami in mi se pogreznemo v preteklost — v ono preprosto, živo in mikavno življenje . . . v ono pristnost, po dedovano po očetu in babici, v ono svojevrstno selsko žitje, ki je zatonelo. To je klic po zatonelemi kmetijski idili, ki se osobito izza zadnjih par desetletij tako hitro pogreza . . . Zakaj?

Dajmo prostor oni besedi, ki tako sili v ospredje kar sama po sebi! Naj govori, dasi se nam predstavi kot odvrtna pošast, čije trup ni sicer nič nevaren, ker je določen po vekovečnem prirodnem zakonu . . . „V potu svojega obraza si boš služil svoj kruh“ . . . Ta trup je torej gospodarstvo. A njegova glava nosi strašno krono z usodnim nazivom kapitalizem. Kdo zna natančno opredeliti ta pošastni pójem, kdo natančno pozna njegovo vsebino? Od tisoč strani rijejo v naše meso njegovi kremplji, da krvavimo v mesu, srcu in duši, v delu in počitku, v dnevu in noči, po edinci in družba . . . narodi, . . . da nas je strah pred juteršnjim dnevom . . .

Kaj je kapitalizem? O, saj imamo tisoč razlag, vse prave in znanstveno neovržne. A raztelesi jih in poženi svojo pamet za njimi! V večnost zabredeš . . . tja, kamor ne sega več naš razum . . . v iracionalnost. In v glavi se ti zavrti. Tako daleč, kjer ne moremo več zapopasti vsebine, nas more zvoditi le zli duh, duh, ki je namenjen le samemu sebi. Samo ta zli duh je kapitalizem.

Naša pamet pa pravi: V začetku je bila priroda (snov) in v njej človek (delo). Med obema je v zamotanem gospodarstvu treba pomožnega sredstva, ki naj ga imenujemo tako ali drugače. Naj se torej kliče kapital in naj vrši svojo nalogo kot pomočnik ustvaritvi dobrin — vsega, kar je človeštvu potrebno. Sicer ne more biti po naši pameti kapital nič drugega kot plod (produkt), ki ga je človek pripravil iz prirode. A ta plod ne more biti sam po sebi človeku nevaren. Pač pa se spremeni v pošast kot kapitalizem, kot zli duh, ki se je preobrazil iz pomožnega sredstva za kritje naših potreb v končni cilj . . . postal je namen samemu sebi . . . zlato tele.

To zlato tele je nagnilo naše domove in pognalo iz njih mir, skromnost, tiho zadovoljstvo, pesem . . . obsenčilo nas je, da obožujemo vso njegovo leskečnost in vabe, da hlastamo po vsem, kar je onkraj domačega plota in povečujemo vse, kar pride izpod tujega kovaškega meha.

Ali ni kapitalizem roparska pošast, če nas je pognal iz miru v nemir . . . tja, kjer ne vprašamo drug drugega, kaj si in kako ti je, ampak le koliko si vreden . . . da smo ločeni v tarifne skupine in se merimo po dohodkih in se pravica nagiba na stran močnejšega?

Gospodarstvo je zverženo v nesmiselnost in zgrajeno v babilonski stolp, da se drug drugega ne razumemo. — In vendar je tudi gospodarstvo v svoji osnovi lahak pòjem in bi ga mogli razumeti kot da bi živel na svetu le par ljudi. A mi ga hočemo razumeti, ker se zavedamo, da tvori gospodarstvo osnovo življenja poedinca in naroda. Prav radi tega ne bomo dopuščali, da se ga bo izročalo v zakup. Ono vsebuje klice telesnega in duhovnega življenja . . . pravimo: telesnega in duhovnega, ne pa obratno kot se često povdarja in ponavlja o pomanjkljivi kulturi.

Kultura . . . kultura!

Tudi naša iskrena želja potuje vzporedno s to . . . Kultura, kultura! A prav tam, kjer kultura prične, zavijemo v svojo smer.

Kultura!

Torej: lažniva fraza . . . sladak obraz . . . pobarvane ustnice in nohti . . . sram pred motiko in oralom . . . bubi — glavice . . .?

Ne tako, pravite?

Nel . . . Kultura ima po naših skromnih in mogoče bolj vsakdanjih pojmih drugačno vsebino in lice.

Kultura je delo, plemenito socialnokoristno delo, . . . je konkretno dejanje, ustvarjanje dobrin vsem, dvig ponižanih in razžaljenih . . . medsebojno vzajemno podpiranje.

Hočemo kulturo, ki bo oprostila prirodo, oziroma njene snovi in človeka. Tako hoče Bog, tako je zapisano v naših srcih in dušah in v naši trdni volji.

Zato priključimo še to trditev, dasi se kljub svoji resnici glasi malo čudno.

Celó iz gnojne jame žehti kultura. — Onim, ki mogoče majajo z glavo, naj naslovimo te-le besede:

Kdaj n. pr. vzvalovi v vas želja po pesmi . . . po onem izrazu, ki mu navadna beseda ni kos? Kdaj se brezbrizno naslonite na kavarniško okno ali na ono vaše mogoče preveč udobne sobe in vzamete v roke časopis, revijo, knjigo? . . . Kdaj greste v plesno dvorano? Kdaj . . .? In tako gre dalje.

Z lačnim ali polnim želodcem?

To navidezno nepomembno in drzno vprašanje je potrebno za sporazum, preden se lotimo dela za naš . . . kmetski dom . . . da se ne razidemo prav tam in takrat, kjer in ko se resnično delo prične. V tem sporazumu se bomo pomaknili bliže kmetskemu domu, ki nas tako potrebuje radi sebe in nas. Radi sebe in nas. Moramo se mu torej približati, a le s plemenitim stremljenjem. Samo to more razbrati črepinje, ki je v nje razpadla naša koča, in potlačiti v sebi obsodbo, češ da je le narod kriv, če tako naglo izginjajo navade, noša, morala . . .

(Dalje.)

Hrkovina je prazna . . .

(Poglavje iz romana „Stari Hrk“.)

Lojze Zupanc

Naslednje dneve, tedne in mesece, je bilo na Hrkovini vse tiho in mirno, kakor da se ne more zgoditi ničesar več, kar bi naj starega Hrka potrlo. Da, ničesar posebnega se ni moglo več zgoditi na Hrkovini! Odkar se je stari Hrk vrnil iz tujine v stari kraj, je bilo vse njegovo življenje ena sama borba s Hrkovino, ki mu je z dneva v dan zadajala krutejše udarce in mu prekrizala vse visokoleteče račune. Ah, da, zemlja si pač ne da lastiti nikakih privilegijev, ki jih sama potrebuje; in kdor seže v njene nedrije, da bi jo na ta ali oni način ukanil, temu se kruto maščuje. Stari Hrk je postal prevelik računar, odkar se mu je sredi garajočega dela v tujini sem ter tja ponudila prilika, da si je ogledal življenje tudi s tistih plati, ki ostanejo kmetu v domačem kraju več ali manj za vselej zastrte. Stari Hrk je hodil po svetu z odprtimi očmi: videl je marsikaj, občutil in okusil marsikaj, pa je hotel to in ono, kar je videl v svetu, izkoristiti sebi in Hrkovini v prid.

Ali zemlja je neizprosna! Stari Hrk je le preveč računal, ko je hotel skokoma do te ali one preureditve. Hej, kaj neki naj bi izboljšal stari Hrk na teh malih krpah svojega grunta? Da, krpe so bile Hrkovina! Četudi je bila obsežna, je bila raztresena vsenaokoli, da se Bog usmili! In koliko ilovice, koliko kamenja in globoko v zemljo zapičenih skal je imela vsaka Hrkovih njiv in njivic!

Kaj je mislil stari Hrk, ko je poslal sinova v Ameriko? Na sto in sto načinov si je v duhu slikal lepoto, ko se bosta čez leta vrnila domov, bogata na spoznanju in v denarju.

Kaj je mislil stari Hrk, ko je oženil Marka s Tilko, ženo, ki je njegov sin ni ljubil in jo je vzel samo radi tega, ker je — po očetovem mnenju — tako zahtevala Hrkovina?

Kaj je mislil stari Hrk, ko je pustil Francko z doma, k usmiljenkam?

Stari Hrk si na ta vprašanja ne zna odgovoriti. S tresočimi ustnicami poltiho šepeta sam s seboj in premleva vse žalostne dogodke od začetka do kraja in se prepričuje, da ga je ukanil povojni čas, ki je silno razrvan in nestalen. Ampak bo nemara le res, da ga je ukanil povojni čas, kakor je ogoljufal že marsikoga, ki je svoje račune prezaupno naslonil nanj.

Dnevi so naglo potekali. Končno je bila tudi na Hrkovini opravljena žetev in mlatev, četudi so morali Hrkovi čakati na najete, ki so delali zdaj tu, zdaj tam, kakor so bili pač obljubili. Potem je le prišla počasi na vrsto trgatev, ki je bila to leto zelo obilna. In končno se je po dolgih, meglenih tednih preko Gorjancev potuljeno privlekla zima v Kosovec. V zimskih mesecih je še nekako šlo na Hrkovini. Zdaj je gospodinjstva dela opravljala spet Polona. Toda na spomlad je moral Marko najeti tudi hlapca Žana, ki se je kaj rad povrnil na Hrkovino.

Marko sam ni mogel vsemu kaj. V predpustu se je brat Jernejče priženil v Mačkovce. Končno je le prišlo do ženitve, ki jo je Neža že za Vinca pripravljala. Jernejčku ni bilo niti osemnajst polnih let, ko se je že oženil. Bogato dekle iz Mačkovcev, ki je z materjo — oče ji je umrl v Ameriki in po njem je dekle dobilo lepe dolarje — živelo na obsežnem gruntu, je poslalo prošnjače v Kosovce. Seveda je imela Neža prste vmes! No, zdaj se stari Hrk ni jezil, ni vzrožil, da na grive nikar. Le zaradi dote, katero bi moral Marko izplačati Jernejčku, ga je skrbelo. Moj Bog, Marku je šla tudi trda, kakor mnogim v Kosovcu. Pri živini se je zaslužilo le malo, vina se v jeseni ni prodalo prav nič, o kakšnem posojilu pa stari noče nič slišati. „Hrkovina mora ostati cela,“ je češče mrmral, toda vsaj toliko razločno, da ga je Marko lahko slišal. Sicer pa so se o doti pomenili med seboj. Jernejče je kar pokimal; nič hudega, če je nevesta dve leti starejša od njega, a o doti je pa kar molčal. Vedel je, kam se bo usedel, pa je dejal Marku: „Zdaj ne moreš, jaz pa ne rabim tako silno. Počakajva na boljše čase. Da, samo toliko se je spregovorilo o doti. Nikakega širokega razkladanja in posvetovanja ni bilo; Jernejčku bi lahko vsakdo sodil vsaj dve ali tri čez dvajset. Pa tudi pameten je bil, še dokaj moder in resen za svojo starost.

In potem je ostal Marko sam z očetom in deklo Polono. S staro Polono, ki je že pokojni Hrkotki služila. O, Polona je bila pridna; ona se pri delu ni nikdar obračala . . .

Toda — Marko in Polona tudi nista mogla vsemu kaj. Hrkovina je bila le najboljšeješa v Kosovcu; in četudi se je v hiši spremenilo marsikaj, je ostalo na gruntu samem vse pri starem. Tako je bil Marko kajpa prisiljen, da je najel hlapca Žana.

Ampak posli razjedajo gruntu korenine, kadar jih je le preveč! Naposled je Marko le vse češče prihajal k staremu s tožbami, da tako dalje ne kaže voziti gospodarstva na posestvu, ki nima nikakih dohodkov, ampak same nepotrebne izdatke za posle. — Oče je vselej poizkušal kaj več govoriti z Markom, a se je — starec — sredi svojih misli zmedel in le plaho strmel v sina.

Ah, da, stari Hrk je le predobro slutil, da Marko ne hodi zaman vse pogosteje v Mačkovce. No, zdaj je spet sam, brez žene; in hodi v vas h Katici. Kaj mislite, da stari tega ni vedel? O, on je to le predobro vedel, še preje je slutil vse to, preden so pričele babe v Kosovcu šušljati.

Nekega dne pa se je Marko razkoračil pred starim in kar naravnost bruhnil:

„Oča, oženil se bom!“

Staremu se je beseda zataknila v grlu, ko je hotel nekaj spregovoriti. Obstal je pred mentrgo in s sklonjeno glavo strmel v tla z začudenimi očmi.

Tedaj je bilo že sredi poletja. Komaj leto dni je poteklo, odkar je bil Marko ovdovel. Stari je zatopljen v misli le-to spregovoril:

„Marko, kaj ne bo še przgodaj?“

„Hrkovina nič ne vpraša! Grunt hoče rok, hiša gospodinje!“ je Marko odločno odgovoril.

(Dalje.)

Švehla, Stambolinski, Radič

(Tvórci slovanskega agrarizma)

Francè Gerželj

Antonína Švehlo je dala doba, ko so vsi slovanski narodi bili v Avstriji najhujšo politično borbo za splošno in enako volivno pravico — za demokracijo — proti nadvladi aristokracije, plemstva, veleposestnikov in nemškega meščanstva. Dala ga je doba, ko so tehnične iznajdbe in izumi zmagovito in z naglico preobražali ves gospodarski proces, ko je stroj zabrnél čez ves svet v utripih nove industrijske proizvodnje, ko se je pričelo motriti kmetško proizvodnjo računarsko in tehnično, doba, ko je bil industrijski delavec, proletarec, že organiziran in sredi razredne in mezodne borbe z lastniki strojev in industrijskih proizvodnih sredstev, ko je bil kmet še neorganiziran, politično neizobražen in malone brez vsakih političnih pravic.

Antonin Švehla je bil rojen 15. marca 1873. v Hostivaru pri Pragi kot sin trdne in ugledne kmetške hiše. Mlad je že prevzel po očetu domačijo z mlinom, kjer je pričel gospodariti kot samostojen kmet. Posebne šolske izobrazbe ni imel, bil pa je obdarjen z veliko in silno prirodno inteligenco in bistrostjo, ki si jo je že v zgodnji mladosti izostril in razširil ne le s čitanjem knjig, marveč predvsem z opazovanjem resničnega življenja in ljudi. S to svojo prirodno bistrostjo si je toliko razširil duševno obzorje in pridobil toliko neprecenljivih duševnih zakladov, da ga je mogel sleherni, ki je prišel z njim v stik, občudovati in uvaževati kljub njegovi mladosti. Mladeniška doba mu je potekala v trdem delu; dan za dnem je vozil v Prago kruh, ki ga je sam pekel. To „furanje“ v Prago, delo v mlinu, v pekarni in na kmetiji ter živi smisel za vsakdanje tegobe delavnega ljudstva je ustvarilo v mladem, bistrem fantu drugačno podobo o življenju kot pa jo je imela večina mož, ki so vodili in se politično udeleževali v takratnem češkem kmetškem gibanju. Zakaj, Švehla je bil človek, ki je široko objel življenje, ga hkrati spoznaval s treh odločilnih strani: s kmetške, delavske in meščanske. S posebnim zanimanjem pa se je ustavljal predvsem ob življenju proletarske mladine, s katero se je kaj rad družil in zahajal mednjo. Kakor je bil sam sila ukaželjen in naravnost strasten v premišljevanju o gospodarskih in političnih vprašanjih, pravtako je imel že v zgodnji mladosti mnogo smisla za organizacijo in kulturno delo na vasi. Še popolnoma nezorel se že skrivaj posveča javnemu življenju. Vendar pa to svojo zanimanje prenese v organizacijsko udeleževanje s tem, da v domači vasi ustanovi sokolsko društvo, goji telovadbo, zbira vaško mladino ter jo navdušuje za prosvetno delo. Sam pa v tem času žrtvuje spanje in počitek ter se ves posveti študiju narodnega gospodarstva in gospodarstva sploh. To boji temelj — kajti mladi Švehla si je dejal, da politika in politično udeleževanje ni mogoče in ne more biti uspešno, ne da bi postavil na trdne temelje gospodarske izobrazbe in gospodarskih spoznanj. Švehla je že v tej dobi izrazil realist: vse mora biti trdno in solidno zgrajeno, nič v zraku in praznih besedah.

Kot triindvajsetletnika pa ga že vidimo v javnem in političnem udejstvanju v „Zvezi čeških kmetov“, ki jo je osnoval njegov oče, in kamor je bil že l. 1902. izvoljen v odbor. Švehla je kaj kmalu spoznal, da je mladočeško meščansko-nacijonalistično gibanje, ki si je pridobilo pristaše tudi na podeželju, v razsulu, da pa na drugi strani čedalje bolj rasteta socialna demokracija (proletarsko gibanje) in klerikalizem, pa se je zato z veliko vnemo lotil dela v lastni kmetijski stranki. Toda sprevidel je, da se kmetijska stranka taka kakršna je ne more zoperstavljati razmahu socializma in klerikalizma, niti ne odbiti pritiska in vpliva „kmečke aristokracije“. Če je hotel uvesti v stranko in gibanje novih sil in jo pomladiti, je neizogibno trčil ob stare voditelje. Toda mladi, pogumni in odločni Švehla je tvegala ta korak ter pričel borbo s „stari“, ki so gledali v stranki le gibanje večjih kmetov in posestnikov, gruntarjev, obenem pa je iskal zveze z malimi kmeti, batarji in poljskimi delavci. Ti novi nazori in politično gledanje so Švehlo dvigali bolj in bolj na površje in v ospredje agrarne stranke.

Udara s silo ni tvegala, ker je pravilno skeepal, da mora nova ideja sama in naravno dozoreti v življenje. Rajši se je kot predsednik „Kmetijskega tiskovnega društva“ posvetil skrbi za strankin tisk, zlasti za kmetijski dnevnik. Po šestletnem trudu in zbiranju sredstev mu je končno leta 1907. uspelo izdati 1. št. dnevnika „Venkov“ („Podeželje“), ki mu je bil glavni sotrudnik. „Venkov“ je Švehli šele prinesel tisti upliv in besedo v stranki in javnosti, ki mu je bil potreben pri uresničenju njegovih političnih in gospodarskih načrtov.

L. 1908. je bil izvoljen v deželni parlament, a že naslednje leto predsednikom češke agrarne stranke, ki ji je nepretrgoma načeloval 30 let do l. 1929., ko se je moral zavoljo težke bolezni umakniti. Ob izbruhu svetovne vojne se je Švehla odločil, da ostane doma, kjer bo skušal storiti kar največ za osvoboditev češkega naroda. V tej dobi je na vse strani razpredel tajno politično delo, sluteč skorajšnji razpad Avstrije in osvoboditev lastnega naroda. Ta voditeljska politična slutnja, pa je z letom 1917. postala vera in resničnost, ki se ji je Švehla ves posvetil in predal. Za mejami so kovali novo bodočnost in mlado češkoslovaško državo Masaryk, Beneš in Štefanik, doma pa med prvimi Antonín Švehla kot član, duša in možgani „Narodnega sveta“, ki je izvedel na Češkem prevrat. In uprav prevdarnemu Švehli gre zasluga, da se je razpadajoča avstrijska monarhija udala brez preliivanja krvi in v miru. V borbi in delu za narodno svobodo, za 28. oktober, dan osvobojenja in ustanovitve mlade češkoslovaške države, je Antonín Švehla eden najzaslužnejših mož.

V prvi češkoslovaški vladi l. 1918. je bil Švehla notranji minister. V tej dobi so se razvile njegove politične in državniške sposobnosti do viška, premišljeno in plodono jih je vlagal pri sestavljanju ustave. Po padcu naslednjih treh vlad pa je v oktobru 1922. kot ministrski predsednik sestavil takozvana „vsenarodno koalicijsko“ vlado, kjer je miril in spravljala v sklad interese petih strank; pri tem političnem in državniškem poslu je pokazal tolike sposobnosti, kot nihče pred njim in za njim. V l. 1925. je

vsled spremembe političnega položaja reorganiziral vlado; po kratkem presledku pa je v oktobru 1926. sestavil tretjo vlado, vlado češko-nemške koalicije. Prav v tem letu pa ga je sredi dela napadla pljučna bolezen ter od časa do časa prekinjala njegovo zaslužno politično delo. Ko pa se je bolezen še poslabšala, je Švehla na spomlad 1929. odložil ministrsko predsedstvo in se ni več udeleževal v političnem življenju. Iskal je zdravje v tujini in doma in zadnje leto se je zdelo, da je ozdravel, kajti večkrat je jasno in dalekosežno govoril svojim političnim sodelavcem o bodočnosti, da je ves narod verjel in pričakoval, da se čimprej vrne v politično življenje, na delo v težkih dneh in preizkušnjah mlade države. Toda narod ga ni pričakal, v najtežjih in najbolj zamotanih političnih in gospodarskih dneh mu je smrt iztrgala enega največjih in najzaslužnejših mož in sinov: Antonina Švehlo.

(Dalje prih.)

O rastlinskih boleznih

Ing. I. Zaplotnik

Temelj vsemu kmetovanju je zelena rastlina. Ta čudovita naravna tvorica je potom korenin čvrsto spojena z zemljo, a z listi, razvrščenimi po steblih, bilkah, vejah, se dviga in hrepeni k svetlobi, k soncu. Ker je pričvrstena v zemljo, ne more menjati mesta, zadovoljiti se mora s prostorom, kakršnega ji damo in pustimo, in s hrano, ki jo na tem prostoru najde. Zato pa je tudi po naravi opremljena s pripravami, ki jo vsposabljuje, da v kar največji meri zadosti naravnemu nagonu, da se ohrani pri življenju, in da se, ko bodo njene moči izčrpane, obdrži v potomstvu, da rodi plod in seme. Glavna korenina se razpreza v vse manjše in tanjše korenine. Končne najmanjše, najnežnejše koreninice pa so na gosto obdane s tinimi dlačicami - črpalkami, ki imajo sposobnost upijati in usrkavati vodo in v njej raztopljeno hrano, in jo odvajati po vse večjih koreninah k steblu in deblu. Koreninice in korenine imajo že številnejše naloge in opravke. Rekel sem že, da odvajajo iz koreninskih dlačic vodo in raztopljeno hrano k steblu ali deblu. Druga njihova dolžnost je, da pravilno razmeščajo z dlačicami opremljene koreninice tja, kjer je še dobiti vode in hrane. Kajti te najtanjše koreninice neprestano rastejo. Najmlajši deli — vršički — obdržijo sposobnost upijati vodo, medtem ko starejši delci izgubljajo dlačice in črpalno sposobnost, oni postajajo del provodnih organov ali udov rastlinskega telesa, ki odvajajo vsesano vodo naprej k nepremičnemu deblu. — Kjerkoli v območju korenin je še najti primerne hrane, povsod se razvijajo fine sesalne koreninice. In tretja velika naloga korenin je, dati rastlini potrebno oporo, čvrstost in stalnost.

Večje čudo, še bolj zagonetno in še bolj zamotano kot so koreninice s svojimi dlačicami pa so zeleni listi, tvorci rastlinske snovi. Listi imajo zeleno barvo od drobčkanih okroglih teles, listno zelenilo ali klorofil imenovanih. Pri nekaterih rastlinah je zelena barva listnega zelenila prekrita z

drugo, rjavo, rdečo, modro barvo. Listnemu zelenilu pripada v življenju rastline zelo važna naloga.

Drug važen činitelj v ustroju ali sestavi lista so posebne odprtine na spodnji strani listov; te odprtine imenujemo listne reže. Drugi ustroj lista in njegove naprave nas v tej zvezi ne zanimajo. Skozi reže rastlina diha: vdihava ogljikov dvokis, izdihava pa kisik. Torej obratno kot človek. Pri svetlobi prevladuje vdihavanje, v temi izdihavanje. Skozi reže oddaja rastlina tudi odvečno vodo.

Ogljikov dvokis, ki ga vdiha, in vodo, ki jo usrka s pomočjo dlakavih koreninic in dovede po koreninah in stebelu do lista, predela rastlina v zelenem listu pod vplivom sončne svetlobe v škrob. To je za nas prvi, važni rastlinski proizvod. Rastlina dela torej pri dnevni svetlobi iz zraka (ogljikovega dvokisa) in vode v zelenem listu škrob. Škrob v vodi ni topljiv. Ker pa rastlina potrebuje škrob tudi v drugih delih, v vejah, deblu, stebelu, koreninah, ga mora tja na nek način premestiti. Spremeni ga v sladkor, ki je v vodi topljiv. Vodna raztopina sladkorja lahko potuje iz listov v steblo, ali veje in deblo, in dalje v korenine, kakor je pač rastlini potrebno. Ko je navadna rast končana, ga nakopiči v semenu, gomoljih, čebulah. Kjerkoli rastlina raste, gradi iz škroba in snovi, ki jih usrka raztopljene v vodi, svoje telo, predvsem beljakovine. Sčasoma napravi v posameznih delih tudi druge snovi: vlaknino in lesnino. Deli, kjer se teh snovi nabere dosti, postanejo trdi, ostarijo. In končno rastlina poskrbi za potomstvo: rodi plod in seme. To oskrbi za prvi začetek samostojnega življenja z bogato zalogo: s škrobom (krompir, žito), z beljakovinami, fižol in druge stročnice, ali z mastmi, kakor sončnice, lan, oljno repico in podobno.

Nadzemski deli rastline, kakor so stebela, biljke, veje in debela, služijo prvič kot podstavki ali nosilci za liste, da le-ti lažje dosežejo svetlobo, potem kot nosilci za seme, nadalje pa še kot naprava za odvajanje ter razdeljevanje snovi iz listov v druge dele rastline in za dviganje vode iz korenin v liste.

Videli smo, da po rastlini neprestano krožijo razni sokovi, od listov skozi deblo in korenine v najtanjšo dlačico na koreninici, in od te zopet po koreninah in steblih v najoddaljenejši list. Nič se pri tem ne izgubi, preseljevanje snovi iz enega dela v drugega se nič ne ustavlja, vedno gre naprej. Voda, ki je listom odveč, mora celo skozi liste, ona izhlapi, skozi listne reže.

To je zdrava rastlina. Vsa rast, ves trud in ves uspeh je njen. Čim bolj dela, tem lepše se razvija, tem več in lepšega sadu rodi.

Vsak pojav pa, ki to udejstvovanje rastline na kak način ovira, mu škoduje, je bolezenski pojav. Ne samo tisti škodljivec, ki je viden od zunaj, ne le tista bolezen, ki se vidi od daleč, ne, vsako tudi najmanjše tuje telo, ki se v rastlino usesa in živi od njenih sokov, je bolezen. In vsak vzrok, ki kakorkoli pokvari prej opisano delovanje zdrave rastline, je bolezenski vzrok. Pozeba, suša, toča, veter, nepravilna prehrana, neprikladna zemlja, vse to more povzročiti bolezenske pojave na rastlinah. Take vrste obolenja

imenujemo neparasitarne bolezni, bolezni, ki niso povzročene po zajedavcih. Druge bolezni imenujemo parasitarne bolezni, to so one, ki so povzročene po zajedavcih. Taki zajedavci, paraziti so dveh vrst: eni so živalskega izvora navadno jih označujemo z besedo „škodljivci“, drugi so rastlinskega izvora, navadno jim pravimo, „gljivične bolezni“.

Mi se bomo nekoliko pomenili o teh poslednjih. Zakaj jim pravimo „gljivične bolezni“? — Večina izmed njih namreč spada v posebno skupino rastlin, med one, ki jim v rastlinstvu pravimo gljive. Po tej večini so dobile to skupno ime tudi one bolezni rastlinskega izvora, ki niso gljive.

Dasi so vzročniki gljivičnih bolezni rastline, vendar te rastline niso v stanju same proizvajati žive snovi iz rudninskih sestavin. Vzročniki gljivičnih bolezni namreč nimajo listnega zelenila. Oni so navezani na hrano, ki jo jim pripravijo druga živa bitja, v našem slučaju zelene rastline. V tem je baš njihova škodljivost, da izrabljajo hrano, ki jo pridelajo naše kmetijske rastline, za svojo rast, za svoj razvoj, torej v druge svrhe kakor pa želimo mi, za rast in razvoj škodljivca, bolezenskega vzročnika.

Večina bolezenskih vzročnikov napada samo gotovo, določeno vrsto rastlin; tako pšenična smrdljiva snet ne napada nobene druge rastline kakor pšenico. Prašna snet, ki napada pšenico, ne napade ječmena, ali ovsu, prav tako pa ona prašna snet, ki se razvije na ovsu, ne more preiti na pšenico ali ječmen. Nekateri vzročniki gljivičnih bolezni n. pr. krompirjev rak, so celo tako izbirčni, da napadajo samo nekatere sorte gotove vrste rastline, drugih sort iste vrste pa ne. Takim sortam, ki jih dotična bolezen ne napada pravimo da so odporne, ali s tujo besedo imune. Odpornost ali imuniteta je v večini slučajev podedljiva. Gljivičnim boleznim te vrste pravimo, da so specializirane.

Drugi vzročniki gljivičnih bolezni pa spet napadajo več vrst rastlin. Tako napada poznani rženi rožiček razen rži še nekatere navadne trave, golšavost napade ne samo vse kapusnice (zelje, kolerabo, repo, redkev), ampak tudi sorodne divje rastline. Tem boleznim pravimo plurivorne bolezni.

Razni so načini, ki omogočajo obolenje. Nekateri vzročniki so tako siloviti, da rastlino lahko napadejo kjerkoli, da prodrejo v njo in se v njej razširijo. Drugi zopet napadejo samo cvet, se zavlečejo v mlado zrno in se pokažejo šele naslednje leto, ko je iz zrna že dorasla cela rastlina (prašne sneti!), nekateri spet napadejo cvet in se pokažejo, ko bi se moralo iz cveta razviti zrno, kakor rženi rožiček. Tretji bolezenski vzročniki prodirajo v rastlino skozi listne reže, zopet drugi skozi rane, ki so jih povzročile bodisi vremenske nepravilnosti, kakor mraz, veter, toča, ali živalski škodljivci, pa tudi človek.

Kakor vidimo, so načini obolenja številni in pota za to mnogovrstna. Obolenje pa bo tem gotoveje nastopilo in zavzelo tem večji obseg, čim ugodnejše so okoliščine za razvoj bolezni in čim slabše so okoliščine za kulturno rastlino. Obratno pa bo bolezen tem manj nevarna, čim neugodnejše zanje so okoliščine in čim bolje je preskrbljeno za razvoj rastline.

(Dalje prih.)

Organizacija

Otvoritev prosvetno-organizatoričnega tečaja v Ljubljani

V ponedeljek, dne 5. februarja t. l. se je vršila otvoritev Prosvetno organizatoričnega tečaja Zveze kmetijskih fantov in deklet. Ob 3. uri popoldne se je zbralo v dvorani Kmetijske družbe 50 tečajnikov, članov in funkcionarjev Društev kmetijskih fantov in deklet iz vse Slovenije. Otvoritve se je udeležilo mnogo predavateljev in odličnih predstavnikov oblasti in javnih delavcev. Med drugimi so bili navzočni: zastopnik kr. banske uprave, načelnik prosvetnega oddelka g. Breznik, narodni poslanec tov. Milan Mravlje, predsednik Jug. učiteljskega združenja, sekcije za dravsko banovino, g. Dimnik, predsednik Kmetijske družbe g. Oto Detela, podpredsednik iste g. Ivo Sancin, ravnatelj gospod. inž. Ferlinc, zastopnik Higijenskega zavoda g. dr. Korbar, učitelj g. Hreščak, šolski upravitelj g. Vovk, poročevalca »Jutra« in »Slov. Naroda« in mnogi drugi.

Kmalu po 3. uri je otvoril pomembno slavnost predsednik Zveze kmetijskih fantov in deklet tov. Ivan Kronovšek, ki je prav iskreno pozdravil odlične goste, predavatelje in udeležence tečaja. Poudaril je važnost in veliki pomen prireditve, katera bo nudila našim kmetijskim prosvetnim delavcem in organizatorjem novih pobud in smernic za nadaljnje delo. V tem oziru se mora kmetijska mladina z vso energijo oprijeti javnega dela, kajti le od sebe pričakujemo vseh uspehov in vsega napredka na naši vasi. Za njim je pozdravil tečajnike na-

čelnik prosvetnega oddelka banske uprave g. Breznik, ki je naglašal veliko važnost prosvete na vasi. Nato je govoril predsednik Jug. učit. udruž. za dravsko banovino g. Dimnik in poudarjal velik pomen sodelovanja učiteljstva in naših društev pri izobrazbi kmetijske mladine in želel tečaju največji uspeh. Kot hišni gospodar je izrekel pozdrave vsem tečajnikom predsednik Kmetijske družbe g. Oto Detela, naglašujoč, da je kmetijski pokret sila, ki osvaja slovenske vasi, mladina se vzgaja v kmetijski zavesti in ponosu, kar je za njo edina rešitev. Potem je govoril nar. poslanec tovariš Milan Mravlje, ki je v svojem in v imenu g. bana dr. Draga Marušiča prav pristrčno pozdravil vse fante, pionirje kmetijskega gibanja in poudarjal, da je vas tista zakladnica, ki tvori državo in ki daje zdrave in sveže sile vsakemu narodu. Vzodbujal je fante k vztrajnemu delu v javnem življenju, od katerega je odvisna bodočnost našega kmetijskega naroda. Nato je predaval tov. dr. Janže Novak, ki je podajal smernice za gospodarsko, kulturno, socialno in politično delo mladinskih organizacij. — Vse govornike so navzoči nagradili z burnim odobravanjem. Predsednik Zveze tov. Kronovšek je nato zaključil slavnostni del otvoritve in se vsem zahvalil za udeležbo. Potem se je tečajnikom prečital učni načrt, ki je zelo obsežen in disciplinski red. S tem je bila otvoritev zaključena.

Poročilo o poteku tečaja priobčimo prihodnjič.

Delo naših društev

Središče ob Dravi. V zadnjem času se naše društvo zelo pridno giblje. Priredili smo več predavanj o svinjereji, kokošjereji in o važnosti silosa za kmetijsko gospodarstvo. Predaval je kmetijski referent g. Zorčič. Imeli smo tudi predavanje o elektriki, katero je imel naš domačin gosp. inž. Vajda. Zadnja naša prireditev pa je bila znana kmetijska zgodovinska igra »Za

staro pravdo«. Slednja je uspela nad vse pričakovanje, posebno še zaradi tega, ker so igralci nastopali v lepih hrvatskih narodnih nošah. Režijo je vodil tovariš Vittorio. Igralci, stari in mladi, so se prav dobro postavili. Obiskovalci so bili s prireditvijo prav zadovoljni, kar nam daje pobudo še za nadaljnje krepko delovanje.

Tepanje pri Konjicah. Naši kmetski fantje in dekleta, kakor tudi oni iz okoliških vasi, so se zbrali v nedeljo 21. jan. na sestanku, ki se je vršil pri tovarišu Ranklu v Pobrežah. Istega se je udeležil predsednik Zveze tov. Kronovšek in naš kmetijski referent tov. Nemeč. Oba sta nam v svojih govorih pojasnila namen in cilje Društva kmetijskih fantov in deklet, ter nam dala navodila za delovanje naše organizacije. Vsi so bili navdušeni ob spoznanju, da je usoda in bodočnost v njihovih rokah. Izmed sebe so si nato izvolili naslednji odbor: Franc Pučnik, Tepanje, predsednik; Franc Pučnik, Pobreže, podpredsednik; odborniki: Slava Senica, učiteljica, Tepanje; Justina Rankel, Pobreže; Adela Pučnik, Tepanje, Avgust Rebernak, Tepanje, Anton Hlaster, Dobriška vas, Fr. Pliberšek, Grušovje, Beti Hlaster, Dobriška vas. Nadzornika: Franc Marguč, Tepanje in Avgust Pučnik, Pobreže. Ko smo se še pogovorili o delu, ki nas čaka, je predsednik tov. Pučnik zaključil občni zbor z zahvalo delegatom in udeležencem za udeležbo in je pozval vse člane in članice k marljivemu delovanju.

Skaručna. V nedeljo 14. jan. t. l. se je vršil v naši vasi sestanek kmetijske mladine, na katerem smo ustanovili svoje društvo. Prečitala so se pravila in porazgovorili smo se o pomenu naše mladinske organizacije, kar so vzeli vsi navzoči z zadovoljstvom na znanje. V pripravljalni odbor smo si izvolili naslednje tovariše in tovarišice: Alojz Podgoršek, Vojsko 12., predsednik, Mici Polaček, Skaručna, podpredsednica, Matevž Bohinc, Skaručna, tajnik, Andrej Pustovrh, Povodje, blagajnik. Odborniki: Alojz Drešar, Skaručna, Franc Polaček, Skaručna, Matevž Pustovrh, Skaručna, Ludvik Kosec, Vojsko, Kati Jeras, Skaručna, Manica Osel, Vojsko, nadzornika: Andrej Podgoršek, Vojsko in Mirko Vode, Skaručna. Članarino smo določili na 6 dinarjev letno. Ustanovili smo si tudi prosvetni odsek, ki si je nadel nalogo, da bo v najkrajšem času pripravil vse potrebno za uprizoritev igre. Trdno se nadejamo, da bodo vsi člani in članice skrbeli za procvit in napredek novo ustanovljenega društva.

Dravlje pri Ljubljani. Kot predpustno prireditev smo si določili kmetisko večerjo, katero smo priredili v nedeljo dne 14. jan. t. l. Prijazni prostori gostilne tovariša Kunovarja so bili zelo posrečeno okrašeni,

mize pa obložene s pečenim krompirjem, kruhom in okusnimi krofi. Naši tovariši in tovarišice so vse prav skrbno pripravili tako, da so bili številni gostje prav veselo razpoloženi. Pevski odsek domače gasilske čete je nastopil z izbranimi narodnimi pesmimi. Zastopana so bila tudi sosednja tovariška in druga narodna društva, kakor tudi narodni poslanec tovariš Koman. Večer je potekel v najlepšem redu in v zadovoljstvu vseh.

Beričovo. Redni občni zbor našega Društva kmetijskih fantov in deklet se je vršil v nedeljo 14. jan. t. l. v Kmetiskem domu v Beričevem. Preteklo leto je bilo za naše članstvo polno skrbi in dela in končno tudi pomembno in razveseljivo, kajti dobili smo svojo lastno streho in ponos nas vseh — kmetijski dom. V njem se vršijo redni sestanki in druge prireditve. Pod okriljem društva se vrši pravkar tromesečni gospodinjski tečaj, katerega prireja banska uprava pod vodstvom g. Odlaskove in tovarišice Turnškove. Gospodinjski tečaj poseča 18 deklet. Za bodoče leto smo si izvolili sledeči odbor: Alojz Avsec, predsednik, Ivan Grad mlajši, podpredsednik, Alojz Šimenc, tajnik, Josip Kralj, blagajnik, odborniki: Anton Majdič, Gostinčar Franc, Minka Šimenc, Franči Grad, Angela Velepec, Ivan Grad, Franc Ložar in Ivan Uštinc. Nadzorni odbor: Fortunat špenko in Jože Grad. Dosedanje delo, ki smo ga vršili z največjo voljo in požrtvovalnostjo, nam bo dajalo tudi novih pobud.

Podzemelj v Beli Krajini. Kruta smrt je pred kratkim posegla v vrste naše mladinske organizacije in nam iztrgala našega agilnega člana Martina Šegino iz Prilozja. Pri podiranju drevja mu je bukev zlomila hrbtenico in se je pokojnik več mesecev boril s smrtjo, dokler ni podlegel težki poškodbi. Pogreba so se udeležili člani našega Društva kmetijskih fantov in deklet in tudi člani tovariškega društva v Gradacu. Pevski odsek slednjega mu je zapel pred hišo in na grobu ganljive žalostinke. Od rajnega tovariša se je v imenu našega društva poslovil tov. Ivan Marentič. — Dragemu tovarišu naj bo domača zemljica lahka, vsi pa ga hočemo ohraniti v najlepšem spominu.

Zaplana pri Vrhnikih. Pred nedavnim časom se je tudi pri nas ustanovilo Društvo kmetijskih fantov in deklet. Kakor po drugih krajih, tako smo tudi pri nas spoznali

važnost prosvetne organizacije, v kateri se bo lahko naša kmetjska mladina vzgajala in izobraževala v bodoče zavedne in napredne gospodarje in gospodinje. Izvolili smo si pripravljalni odbor in vložili pravila. Mladina se za svojo organizacijo zelo zanima, kar je razveseljivo dejstvo in naše največje pričakovanje.

Sv. Jurij ob juž. železnici. Društvo kmetjskih fantov in deklet je uprizorilo v dneh 20. in 21. januarja t. l. E. Tiranovo narodno igro s petjem, petdejanjo »Za staro pravdo«. Režijo je vodil uč. g. Fr. Hajnšek. Igra je prav dobro uspela. Tudi obisk je bil dober, posebno še v nedeljo, ko so okoličani napolnili dvorano. Igralci, skoro sama kmetjska mladina in začetniki, so pokazali mnogo dobre volje in razumevanja težkih tlačanskih prilik v dobi kmetjskih puntov. — Društvo Kfkd se sploh trudi, nuditi svojemu članstvu pa tudi drugi kmetjski mladini čim več izobrazbe. V letošnji zimi je priredilo tri tečaje. Za dekleta kuharski tečaj, ki ga vodi ga. Knez-Goričanova in se vrši na bancovinski gospodinjski šoli. Udeležuje se ga 18 deklet. Drugi tečaj za šivanje in ročna dela na osnovni šoli poseča 16 deklet, vodi ga šol. uprav.

ga. Mila Schreinerjeva. Tretji kmetijsko-gospodarski tečaj obiskuje 16 fantov, vodi ga uč. g. Fr. Hajnšek. Ta tečaj, ki je bil za časa priprav za igro prekinjen, se zopet nadaljuje.

Sv. Jurij ob Taboru. Dramatski odsek Društva kmetjskih fantov in deklet je na Kraljevo uprizoril Tiranovo zgodovinsko igro »Za staro pravdo«. Uprizoritev je uspela kljub velikemu številu igralcev, med katerimi je sodelovalo precej novincev, zelo dobro. Igra je zadovoljila vse občinstvo, ki je pokazalo s svojo res rekordno udeležbo smisel za dramatiko na kmetjskem odru. — Mnogo odobravanja je žela »Kmetjska himna«, ki se je prvič zapela ob tej priliki na našem odru. — Društvo se pripravlja za pustno prireditev in bo takrat dramatski odsek uprizoril burko. — Poročil se je naš dolgoletni odbornik in agilni član tov. Ivan Frglav s tov. Ivanko Konen iz št. Ruperta. Želimo mu obilo sreče v zakonskem stanu ter upamo, da nam ostane tudi v bodoče naklonjen!

Himen. Dne 4. februarja t. l. se je poročil naš delavni tovariš ing. Štrajnar Franc z gospodično Reziko Peruškovo. Mlademu paru želimo obilo sreče!

Pregled po slovanskem kmetjskem svetu

Delo na medsebojnem spoznanju slovanskih kmetjskih narodov.

Prav nič ne pretiravamo, če trdimo, da se slovanski narodi med seboj skoro ne poznajo. Vsa slovanska vzajemnost zadnjih desetletij je koreninila bolj na lepih in slavnostnih besedah, kakor pa na realnih dejanjih. Naše poznanje bratske države in bratskega naroda navadno obstoja v znanju par rek in gora, nekoliko mest, številu prebivalstva; k temu včasih lahko še dodamo par zgodovinskih imen vladarjev, vojskovodij, letnico pomembne bitke; vrhunec znanja je že poznanje kakega velikega pisatelja in njegovih del. Da bi poznali narod, njegovo življenje in delo, o tem ni govora. In vendar ni mogoče nobeno res mednarodno sodelovanje, dokler ne pozna ljudstvo ene države ljudstva druge.

Dosedanji način »spoznavanja« narodov je bil pogrešen, ker je obstojal v slavnostnih obiskih glavnih mest ali znanih kopalnic, kjer so se vrstili slavnostni sprejemi, slavnostni banketi s slavnostnimi govori, kjer je bilo vse v zastavah, v fraku in cilindru, z godbo in živio-klici. Taki obiskovalci so lahko spoznali lepa mesta, navdu-

šenje množic, posamezne odličnike. Niso pa spoznali življenja in trpljenja delovnega ljudstva, naroda, niso spoznali resnice. In kljub vsem številnim obiskom so si ljudstva ostala tuja.

S to zastarelo metodo »spoznavanja« je prelomila mlada kmetjska generacija slovanskih držav, včlanjena v Zvezi slovanske kmetjske mladine z začasnimi sedežem v Pragi. Le-ta pošilja vsako leto svoje članke in članice za pol ali tudi celo leto v druge države, toda ne v glavna mesta na slavnostne bankete, temveč na deželo, k posameznim kmetovalcem na vsakdanje kmetjsko delo. Pri navadnem kmetu na vasi živi, dela in je ter spi, kakor bi bil njegov sin ali hči. Z njim se udeležuje vaškega življenja, spoznava vaške organizacije, spoznava skratka vas in njenega človeka takega, kakršen je v resnici. Tako gredo Poljaki na Češko, Čehi na Poljsko, drugi zopet v Bolgarijo, Jugoslavijo, Dansko, Belgijo, Nemčijo itd. ter obratno.

Koliko more doprinesiti samo en človek k medsebojnemu spoznanju dveh narodov, če pravilno vrši in pojmuje svoje poslanstvo, nam najlepše priča delo poljskega

tovariša Wyszomirskega, ki je lansko leto bival nekoliko mesecev pri nas in proučeval naše razmere na vasi. Čim se je vrnil v domovino, je začel sistematično poučevati svoje rojake o razmerah pri nas. V najrazličnejših časopisih in revijah, predvsem strokovnih, gospodarskih in kulturnih, pa tudi političnih, je priobčil do sedaj okrog 100 člankov o Jugoslaviji. V njih razpravlja prav o vsem, kar in kakor se godi v naši vasi; o našem združništvu, o našem čebelarstvu, živinoreji, domači obrti, o naši kmetijski kulturi, o naši kmetijski literaturi, o društvenem in organizacijskem življenju naše vasi, skratka o vsem, kar tvori slovenskega kmeta in slovensko vas. Vse to pa tako, kakor ga je on sam videl na licu mesta: za plugom na njivi, z gnojnimi vilami v hlevu, za mizo pri večerji, v domači zadrugi, kmetijski podružnici, v nedeljo pri maši itd. — Vsi ti njegovi članki o Jugoslaviji bodo v kratkem izšli v

brošuri. — O vsem tem je imel tov. Wyszomirski tudi že nešteto predavanj v raznih organizacijah, parkrat je predaval tudi v poljskem radiu. Mirno lahko rečemo, da se je naš kmetijski človek po njegovi zaslugi tako približal poljskemu kmetu, kakor še nikdar doslej. Naravna posledica je rastoči interes poljskega kmetovalca za svojega sotrpina pri nas, iz tega interesa raste sodelovanje, iz sodelovanja zblizanje, ljubezen, mir in blagostanje.

To so sadovi prave slovanske vzajemnosti, stvarne in pozitivne, kakršno je začela izvajati slovanska kmetijska mladina. Ta način medsebojnega spoznavanja pa je tudi edini, ki more zagotoviti v bodočnosti mirno sožitje danes še prepogosto sovražnih si ljudstev. Tudi na naši kmetijski mladini je, da v večji meri sledi tovarišem in tovarišicam bratskih narodov ter se korajžno poda v svet, učiti se in spoznavati življenje.

Naša naloga v kmetiskem pokretu

Vkljub temu, da so naša dekleta precej vidno in globokotvorno posegle v tok kmetško-mladinskega gibanja, smo uvidele, da naše delo v pokretu še ni popolno, da naša naloga še ni rešena, kajti nas družijo še druge slične težnje, želje, potrebe, ki se tičejo nas samih in preko katerih ne moremo.

Vsak dan bolj spoznavamo, da one poti, ki so jo hodile naše prednice pred 50 in več leti in ki jo hodijo mnoge še danes, me ne moremo ubrati. Časi, ko je žena podcenjevana, v svojih pravicah skozi in skozi prikrajšana izročala svojo usodo v roke drugih in se pustila brez lastnega mnenja voditi kot mrtev stroj, so minili. Med nami veje nov duh, ki uravnava nova pota, nove cilje.

Za doseg teh ciljev pa je treba medsebojnega sodelovanja in vsestranske izobrazbe, ker le tako bomo lahko svoje pravice uveljavile in se usposobile za samostojno življenjsko borbo.

Da se me v polni meri te naloge zavedamo, nam pričajo dekliški odseki, ki se ustanavljajo pri naših društvih, ki jih vo-

dijo tovarišice same in kjer se razpravlja o vseh težnjah in potrebah kmetijskega dekleta. Zato je razumljivo, da se bo najintenzivnejše delo razvilo še v krožku in da bo še v dekliškem odseku prišlo pokretaško delo deklet do pravega izraza. Saj ne bomo več razkropijene in prepuščene same sebi, temveč si bomo dekleta cele vasi skupno utirale pot v bodočnost. Toda ne samo dekleta ene vasi! Dekliški odsek pododbora ima nalogo, da se dekleta vsega okraja spoznavamo, vsestransko podpiramo in po svojih močeh pomagamo do čim popolnejših uspehov. Čas pa je, da začnemo misliti na to, da se ustanovi dekliški odsek tudi pri Zvezi kmetijskih fantov in deklet v Ljubljani, ki bi podpiral stremljenje, mišljenje in delovanje kmetijskih deklet širom naše banovine.

Delo je započeto. Kako ga bomo izvedle, je odvisno od vas, drage tovarišice! Predvsem je treba vedeti, da je vsako delo, kjerkoli sodeluje več ljudi, izvršiti po enotnem načrtu, po kolikor toliko enotnem vodstvu. Kjer bi se delalo brez slehernega načrta, bi prišli le v skrajno neverjetnem primeru do kakega zadovoljivega uspeha. Zato pa je naša prva naloga sestaviti enotnem program, ki se bo razširil izven mej dosedanjega delovanja, odgovarjajoč vsem potrebam in zahtevam, ki jih stavi sodobno kulturno, gospodarsko — vobče javno življenje tudi na kmetijsko žensko mladino. Skupen enoten načrt, po katerem moramo

delovati me vse, nas bo privedel z manjšim trudom in manjšimi žrtvami do cilja.

Čaka nas pa še mnogo dela. Da bomo temu kos, ne dvomim, saj je v nas dovolj jasnosti in zdrave življenjske sile. Treba pa je, da delamo na tem vse, prav vse v najtesnejši medsebojni zvezi. In ta vez med

nami vsemi naj bo »Dekliški koticček« kjer si bomo menjavale misli, si medsebojno pomagale z nasveti in se tako najbolj spoznavale. Dekliški koticček naj postane jasna slika naših stremljenj, naših načrtov, pa tudi naših uspehov.

Anica.

Tekma za prvenstvo »Zveze«

Glavna kmečko-smučarska prireditelja pa je bila 4. februarja na Blokah, kjer se je vršila meddruštvena tekma za prvenstvo »Zveze kmetijskih fantov in deklet« in za prehodni »Zvezin« pokal. Organizacijo tekme je v glavnem — poleg Zvezinega smučarskega odseka — prevzelo naše tamošnje društvo, ki je poleg tega oskrbelo tekmovalcem tudi brezplačno prenočišče in prehrano, za kar smo mu dolžni tovariško zahvalo. Za tekmo je vladalo silno zanimanje, toda prevelika oddaljenost je marsikateremu društvu onemogočila sodelovanje na tekmi. Kljub temu pa se je za tekmo javilo 25 tekmovalcev, ki so v hudi konkurenci tekmovali za »Društvo kmetijskih fantov in deklet« iz Zelimljeva, Nove vasi na Blokah, Otav, Škrilj, Golega, Velikega Oselnika, Gore, Grahovega in Zapotoka. Snežne razmere so bile za tekmo naravnost idealne; proga sama, lepo izpeljana, je zahtevala od posameznega tekmovalca precej znanja in sposobnosti, kar pa so tekmovalci pokazali v največji meri. 22 km dolgo progo je prvi prevozil tov. Stanko Klančar z Blok v času 1 ure 40 minut, 41 sekund ter s tem priboril svojemu društvu na Blokah prvenstvo in za l. 1934. prehodni »Zvezin« pokal. Drugi je prispel na cilj tov. Tone Šraj z Blok v času 1:41:31; tretji tov. Franc Gornik z Blok v 1:46:55, četrti tov. Jože Bizjak z Otav v 1:49:10; peti tov. Pepe Zabukovec z Blok v 1:49:21; šesti tov. Franc Stražišar z Otav v 1:50:31; sedmi tov. Kraljič iz Škriljeva v 1:51:16 in osmi tov. Drobnič z Grahovega v 1:51:21. Po tekmi se je v šoli ob navzočnosti številnega občinstva razglasil izid tekme ter izročitev prehodnega pokala »Zveze«. Ob tej priliki so številni zbrani mladini čestitali k uspehu tovariši dr. Krašovec iz Cerknice, Stanko Lenarčič, dr. Janže Novak, Korošec in društveni predsednik

tov. Lenarčič, ki so vsi poudarjali velik pomen kmetškega smučarstva, ki naj tudi pripomore do zmage kmetške ideje in gibanja. Vrlim bloškim in vsem ostalim fantom-smučarjem tovariške čestitke in krepki kmetijski smuk! Pogum in zdravje in smuk za novo leto, nove tekme, nove borbe, nove zmage!

—ž—

Naša mlada smučarska armada.

Močno udejstvovanje naših »Društev kmetijskih fantov in deklet« z velikim razmahom zavzema širši in širši krog. Tekme koscev in žanjic so danes že pravi vaški in kmetijski prazniki, kjer staro in mlado v duhu manifestira za kmetško misel in njeno zmago. Te tekme popolnoma prirodno in samoposebi ustvarjajo večji in večji tabor kmetško-delavske mladine, našega mladinskega gibanja. Prav v teh tekmah so naši fantje in dekleta dokazali, da so res mladi, sposobni sami kaj ustvariti, sami nekaj žrtvovati za svoje mlado gibanje in bodočnost, sami se voditi v svojih organizacijah. Celotno kmetško-delavsko mladinsko gibanje je v svoj krog zajelo vse slovensko podeželje: preporod slovenske vasi.

V celotnem gibanju in udejstvovanju je zadnji dve leti krepko oživila še nova panna našega mladinskega sporta: smučanje. Pred leti se je smučanje še zmiraj vrednotilo kot meščanski privilegij, kot nekaj, kar ne spada na vas, kar ni za kmetško mladino. Toda z malenkostno propagando so bili ti predsodki premagani. Danes je ni vasi, kjer bi se mladina — če so le dane prilike — ne posvečala smučarskemu belemu sportu. Vse mlado, da, najmlajše je na »dihcah«, pa bodi da so to res prave smučke ali pa navadne dile in doge od sodov; vse pride prav, samo da drči po snegu. Naše podeželje je zajela »smučarska bolezen«. Stari gledajo od strani, nekateri odobravajo, drugi zmigavajo z rameni, mladina pa je zdrava, brez predsodkov, res mlada in od radosti — čeprav je huda gospodarska kriza — vriska čez prelepo belo in zasneženo sloven-

sko pokrajino. To »smučarsko vrenje in bolezen« pa so pričela urejevati in spravljati v pravilen tir naša »Društva kmet-skih fantov in deklet«: organizacija kmet-ske smučarske armade. Vsepopvsod se ustanavljajo v okviru naših društev »Smučarski odseki«, ki so pričeli sistematično gojiti beli sport in prirejati smučarske tekme. S tem so naša društva brez dvo-ma zelo pridobila in tudi napredovala v svojem udejstvovanju; in samo želeti je, da se organizacije belega sporta čimprej lotijo vsa naša društva, če so le v njih okolici prilike za smučanje količkaj ugod-ne, zakaj v našem gibanju ne smemo pre-zreti in zamuditi nobene prilike, ki se nam ponuja in nam obeta uspeha v orga-nizaciji in celokupnem gibanju.

Z lanskoletno smučarsko tekmo »Zveze kmet-skih fantov in deklet« na Blokah je bil položen najširši temelj kmet-skemu smučanju. Bloke, zibel slovenskega smučarstva sploh, so postale tudi zibel našega kmet-skega smučarstva. Tamošnje agilno »Društvo kmet-skih fantov in deklet« je v največji meri pripomoglo, da se je v tako kratkem času močno utrdila misel in orga-nizacija kmet-skega smučarstva, ki se danes v veliko naglico širi vsepopvsod ter zadobiva trdne organizacijske temelje po-tom našega mladinskega gibanja.

Letošnji splošni in živahni razmah te nove panoge v našem mladinskem gibanju zgovorno priča, da smo tudi v tem pogle-du na pravi poti, da smo se lotili pamet-nega in koristnega udejstvovanja. Dasi smučska sezona še ni pri kraju, moramo vendar zabeležiti prav lepe uspehe v kmet-skem smučarstvu. Z vztrajnostjo in smo-trenim delom so naši fantje - smučarji do-segli v kratkem času prav odlične uspehe. Pogamezna »Društva kmet-skih fantov in deklet« so v sodelovanju, roko v roki s »Smučarskim odsekom Zveze«, ki mu na-čeluje neumorni tov. dr. Janže Novak, ta-korekoč preko noči ustvarila močno ar-mado kmet-skih smučarjev.

Društvene tekme.

V dosedanem času letošnje sezone je več društev priredilo svoje domače dru-štvene smučarske tekme, ki so bile nekaj uvod za privenstveno tekmo »Zveze kmet-skih fantov in deklet«. Dasi se je mnogo teh društev šele letos lotilo smučarskega udejstvovanja, so v splošnem vse društve-ne tekme po svoji organizaciji in izvedbi prav lepo uspele. S pomočjo Zvezinega smučarskega odseka so se s tem mnogo-

kje postavili trdni temelji za bodoče smučarstvo, za čedalje bolj rastočo armado kmet-skih smučarjev. Velika vnema in po-zrtvovalnost, ki so jo vsepopvsod v veliki meri pokazali fantje sami, more vsakogar prepričati, da je bilo vse naše »smučarsko ravnanje« pravilno ter je v naša društva samo še prillilo novega ognja, novega živ-ljenja, nove mladosti.

Tekma izanskega okrožja.

V prav kratki dobi so posamezna dru-štva izanskega okrožja že toliko izvedla organizacijo smučanja, da so se lotila več-je smučarske prireditve. 21. januarja so »Društva kmet-skih fantov in deklet« iz Škrilja, Vel. Osolnika, Ponikve, Golega, Zapotoka, želimelj in Iga priredila smučarsko tekmo za prvenstvo Izanskega okrožja. Na približno 20 km dolgi prog, ki je vodila s Turjaka na Vel. Osolnik, Za-potok, Kurašček, čez Škrilje na Ig, je tek-movalo 18 fantov - smučarjev. Dasi je bi-la proga zelo težavna in snežne razmere ne najpovoljnije, so bili vendarle doseženi prav lepi časovni rezultati. Kot prvi je prispel na cilj tov. **Lojze železnikar** iz Škrilja v času 2 uri 10 min. 30 sek. ter si priboril naslov prvaka Izanskega okrožja in uro, darilo tov. dr. Janžeta Novaka; kot drugi je dosegel cilj tov. **Jože Zakrajšek** v času 2 uri 11 min. in s tem dobil II. na-grado: kompletne smučke, tretji tov. **Stanko Podlogar** v času 2 uri 13 min. 30 sek.; četrti tov. **Franc Debeve** v 2 urah 13 min. 40 sek.; peti tov. **Nande Kaplan** v 2 urah 15 min. 15 sek. in šesti tov. **Edo Zakrajšek** v 2 urah 15 min. 30 sek. V splošnem so vozili vsi tekmovalci prav dobro; le žal, da niso bile snežne prilike boljše.

Mladinske tekme.

Poleg glavne tekme Izanskega okrožja pa je Zvezin smučarski odsek s sodelova-njem šolskih vodstev iz Škocijana, Vel. Lašč in Iga priredil istega dne dve mla-dinski smučarski tekmi. Prvo na Turjaku v dveh oddelkih: a) za fante od 12—15 let, b) za mlajše; v obeh oddelkih je tek-movalo nad 50 najmlajših tekmovalcev. V prvem oddelku je prispel prvi na cilj **Ivan Skender**, v drugem pa **Stanko Jaldič**. Druga mladinska tekma pa se je vršila na Igu; v tej tekmi je tekmovalo 42 naših najmlajših smučarjev; prvi je dosegel cilj **Jože Anzele** z Golega, drugi **Hinjo Piler** z Iga. Na obeh tekmah so bili vsi tekmo-valci obdarovani. Šolskim vodstvom, ki so pri teh mladinskih tekmah sodelovala, na-ša iskrena kmet-ska zahvala.

Olivaš?

1. kdaj je čas za valjenje?
2. kaj je menjalni travnik ali ornica?
3. kaj je ustava?
4. kaj je nujni delež?
5. kdo je uporabil kmetijski punt Matije Gubca za snov svojega romana?

1. Kadar govorimo o konjih v naših kmetijskih obratih, moramo strogo ločiti med delovnimi konji, ki jih imamo samo zato, da nam opravijo delo na polju in vožnje. Tu velja strogo upoštevati gospodarski princip, da se izplačajo delovni konji le tedaj, če je kmetija tako velika, da so konji redno, dan za dnem, zaposleni. Ako je manj dela, postane konjska vprega predraga in jo moramo zamenjati s cenejšo volovsko ali kravjo vprego. Konji so tedaj, slično kakor stroji, pomožno obratno sredstvo, ki je na svojem mestu, ako je zadostno uporabljano.

Drugače pa je tam, kjer se konji gojijo, to se pravi, da se kobile plemenijo z dobri mi žrebci in tako gojijo konji za prodajo. Taka konjereja je lahko rentabilna, če ima rejec veselje in znanje. Glavno pa je, da se s to panogo bavijo lahko samo maloštevilni kmetovalci, ker pride sicer preveč konjev na trg in prodajna cena živali pada pod lastne stroške za njih vzrejo.

Ing. W.

2.) Deteljna mešanica je travišče, nastalo na ta način, da si sejal na njivo v žito najprej deteljo, takoj nato pa še eno ali dve vrsti trav. V semenski mešanici zavzemajo detelje 80—90%, trave pa le 20 do 10%.

Ing. S.

3.) O enodomnem sistemu govorimo pri oni obliki vladanja, kjer izvršuje zakonodajno oblast ena zbornica; pri dvodomnem sistemu pa dve zbornici.

Prednost parlamenta z enim domom je, da opravlja zakonodajno delo redno precej hitro. Hiba je pa njegova v tem, da lahko postane premogočen, da se loti pre nagljenih in nepremišljenih reform in pa da je strokovno znanje takega doma navadno na nizki stopnji radi s splošno volilno pravico izvoljenih članov doma (skupščine).

Prednost dvodomnega sistema je v tem, da zavira pre nagljene in nepremišljene akte spodnje zbornice, ker sestavljajo družgi (gornji) dom običajno zrelejši in strokovno izvežbani ljudje. Zakonodajno delo je vsled tega bolj uravnovešeno; hiba je pa tega sistema, da je zato tudi vse delo počasneje.

Sedaj ima večina držav dve zbornici, ki se pri raznih državah različno imenujejo: ljudska ali poslanska zbornica in spodnji dom, oziroma gornji dom, gosposka zbornica ali dom in pa senat. Tudi v Jugoslaviji je sestavljeno narodno predstavništvo iz senata in narodne skupščine. P.

4.) Zakoniti dedni delež otroka se določa na sledeči način: Od zapuščine se odšteje eno četrtino, ki pripade zapustnikovi ženi, ostala zapuščina, torej tri četrtine, pa se sorazmerno po enakih delih porazdele med otroke. Primer: Pokojni je zapustil ženo in tri otroke, vsak izmed njih dobi eno četrtino zapuščine. D.

5.) Anton Aškerc (roj. 9. I. 1856. v Globokem pri Rimskih Toplicah, umrl 10. VI. 1912. v Ljubljani), naš največji pesnik balad in romanc, predvsem v vencu balad »Stara pravda«. P.

Zapiski

Usoda Slovencev na Koroškem. Na Koroškem se pripravljaja ljudsko štetje, ki naj se izvede 22. marca. Pravična statistika še vedno kaže, da je na Koroškem okrog 90 tisoč Slovencev. Kako bo izgledal rezultat marčnega štetja, pa je veliko vprašanje, ker imajo nemški nacionalisti interes, da se našteje čim manj Slovencev.

Mir na Balkanu. V petek dne 9. februarja je bila v Atenah podpisana pogod-

ba štirih balkanskih držav: Turčije, Rumunije, Grške in Jugoslavije, s katero si te države jamčijo varstvo svojih državnih meja ter se medsebojno obvežejo, da ne bodo pokrenile nobene politične akcije proti drugim državam, ne da bi se prej posvetovale, in da ne bodo prevzele nase nobene politične obveze proti drugi balkanski državi brez pristanka ostalih pogodbenih strank.

Izgleda, da zadobiva stari klic »Balkan balkanskim narodom« sedaj realna tla. In kar je pri tem značilno, je dejstvo, da se je sklenila ta pogodba na lastno pobudo in iz lastnih sil balkanskih narodov, brez

protektorata vesil, kakor se je to dogajalo prejšnje čase.

Res je, da zaenkrat manjkata še dve državi, to sta Bolgarija in Albanija, ki dogovoru nista pristopili, čeprav sta bili od ostalih držav povabljeni. Toda ta okolnost ne more zmanjšati pomena pogodbe, s katero so si glavne balkanske države zagotovile mir in z njim predpogoj za svoj razvoj in napredek.

Diplomacija balkanskih držav je dosegla velik uspeh, ki bo lahko rodil ne samo za Balkan, temveč za vso Evropo ugodne posledice. Saj pomeni pomirjeni Balkan v današnjih negotovih mednarodnih razmerah Evrope trden steber miru in sodelovanja med narodi.

XVI. mednarodni kmetijski kongres se bo vršil v dneh od 13. do 20. junija 1934 v Budimpešti. Posebno pozornost bo letos posvetil tudi mednarodni združni kmetijski statistiki in organizaciji prodaje mleka in mlečnih produktov.

Češka kmetijska mladina tekmuje.

V okviru propagande hlevskega gnoja in domačih krmil je organizirala Zveza češke kmetijske mladine tri velike natečaje v vseh okrajih republike.

Prvi natečaj obsega napravo gnojišč in gnojnih jam ter konserviranje gnoja in gnojnice. Natečaj traja do meseca septembra in se ga poleg organizirane mladine udeležijo tudi drugi kmetovalci, organizirani v kateri izmed strokovnih organizacij. Sodelujejo vse strokovne organizacije.

Drugi natečaj stremi za doseg največje zelene mase na hektar. Namen natečaja je, vzbuditi interes, da bi v vsakem gospodarstvu bilo dovolj krmil za zeleno in suho krmiljenje, zlasti krmil, bogatih na beljakovinah, da bi se tako osamosvojili od nakupovanja dragih krmil.

Tretji natečaj je natečaj v pitanju prašičev. V tem natečaju se mora doseči v teku 90 dni pitanja največji prirast v teži, to je, doseči rentabilno izpitanje prašičev, torej doseči v najkrajši dobi prodajno težo. Obenem se bo proučevala sposobnost izpitanja posameznih prašičjih plemen.

Boj proti sadnim škodljivcem. Preteklo leto je bilo naše sadjarstvo težko prizadeto po škodi, ki so jo povzročili sadni škodljivci. Ministrstvo za kmetijstvo je zato podelilo banskim upravam posebno podporo za pobijanje sadnih škodljivcev. Potrebno pa je, da pri tej akciji čim intenzivnejše sodelujejo tudi vsi sadjarji.

»Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca« v Zagrebu razpisuje natečaj za ljudsko igro. Najboljše delo — poslati ga je do 31. avgusta 1934 na označeni naslov — bo nagrajeno z zneskom 7.500 Din. Kdor se zanima za ta natečaj, naj se pisмено obrne na naše uredništvo.

Hercegovina izvažajo — gade. Revni hercegovski kmetje, ki razen tobaka in sadja skoro nimajo kaj prodati, so dobili priložnost novega izvoznega predmeta, ki daje tem pasivnim krajem precejšnji zaslužek. So to strupeni gadjje, ki jih je v Hercegovini prav veliko. Znano je, da izdelujejo iz gadjega strupa serum, ki se rabi za zdravljenje raka. Ta način zdravljenja je zlasti pogost v Franciji, a strup hercegovskih gadov je baje najboljši. Preteklo leto so izvozili iz Hercegovine več tisoč gadov, a za vsakega gada je prejel hercegovski kmet po 25 Din.

Dobra letina pomaranč v Dalmaciji. Pomaranče rastejo v vseh krajih južne Dalmacije, kjer so zaščitene pred »boro«. Letos so posebno dobro obrodile. Samo v občini Orebiču so jih natrgali 7000 kg. Ponekod rodi posamezno drevo po 800 in še več komadov tega žlahtnega sadja. Najstarejša drevesa so stara čez sto let in so bila pripeljana v Dalmacijo iz Španije, Grške in Italije. Pravijo, da dalmatinske pomaranče prav nič ne zaostajajo v svoji kakovosti za onimi iz Levante. In vendar veljajo pri nas samo one iz tujih držav.

Velika brezposelnost na Holandskem. Po tiskanem poročilu ministra za soc. politiko je brezposelnost na Holandskem dosegla višek; tretjina delovnega ljudstva je brez zaposlenja. Poročilo navaja, da je brezposelnost večja kakor so jo navajale strokovne organizacije, ker veliko število brezposelnih ni bilo zavarovanih.

Če šoferji stavkajo. V začetku tega meseca so stopili šoferji pariških avtotaksijev v stavko, da bi dosegli odpravo zvišanih taks na bencin. Ker je stavka trajala več dni, a šoferji niso hoteli popustiti, so se pojavile na pariških ulicah po mnogih letih zopet — kočije s konji.

Slika, ki smo jo pripravili za to številko „Grude“ je morala radi pomanjkanja prostora izostati. Bo prihodnjič!

Naročnine mnogi naši naročniki še niso poravnali. Vljudno jih prosimo, da se zavadejo svoje dolžnosti in nakažejo naročnino!

Knjižna poročila

Deseti brat.

Za devetdesetletnico Jurčičevega rojstva je izdala založba »Naš oder« novo dramatisacijo najbolj popularnega slovenskega romana »Deseti brat«. Dramatizator režiser **Ferdo Delak** je vse dejanje navezal na osrednjo osebo desetega brata, ki stopa močno v ospredje, da se nam približa še celo bolj kot v romanu. Odlike odrske predelave Ferda Delaka bodo — po sijajnem uspehu tega dela v mariborskem gledališču — spoznali brez dvoma naši odri, ki pogrešajo dobrih ljudskih domačih del. Knjiga obsega 71 strani v obliki osmerke in stane 20 Din. Odri, ki želijo vprizoriti »Desetega brata«, naj pišejo na založbo »Naš oder«, Ljubljana, Gajeva ul. 8, ki jim pošlje 15 izvodov igre (12 izvodov za glavne vloge, 1 izvod za režiserja, 1 izvod za šepetalca in 1 izvod za inspicijenta) in dovoljenje za avtorskih taintijem prosto vpri-zarjanje za Din 300.— Naši odri imajo 50 Din popusta.

Miško Kranjec: »Predmestje.« (Roman. Založila Delavska založba »Krekove knjižnice« v Ljubljani, 1933.) — Med današnjo slovensko mlado literarno generacijo je brez dvoma eden najvidnejših in največ obetajočih mladi Prekmurec, Miško Kranjec. Njegovi prvi obsežnejši deli, »Težaki« in »Življenje«, sta vzbudili velike nade, ki jih moramo predvsem mi, kmetsko-delavska mladina, videti in upati v Mišku Kranjcu. Upati zato, ker je mladi pisatelj glasnik in revolucionar kmetsko-delavskega življenja, glasnik zemlje in vseh tisočev in tisočev, ki so z dušo in srcem spojeni s to zemljo, se zastran nje sovražijo med seboj, se do onemoglosti bijejo zanje, bežijo z nje v mesta, s trudom izsesavajo iz nje sokove življenja, verujejo vanjo, jo preklinjajo ter vanjo zaupajo svojo usodo. Miško Kranjec je v svojih delih, kot doslej še nihče, zapel visoko pesem o pozabljeni in zavrženi prekmurski zemlji, o otožni prekmurski pokrajini in njenih malih ljudeh — težakih; zapel revolucionarno pesem kmetsko-delavskega duha in življenja; pesem borbe za zemljo, katere sužnji so pred agrarno reformo bili vsi mali prekmurski ljudje, težaki in bajtarji, ki so ko črna živina gurali madžarskim grofom in magnatom. Pesem osvobodene prekmurske zemlje in njenega človeka! (O Mišku Kranjcu, njegovih »Težakih« in »Življenju« bomo ob priliki v »Grudi« obširnejše poročali.)

Tretje večje Kranjčevno delo je njegovo »Predmestje«. Tu je pisatelj sledil mladim kmetskim ljudem, ki so zapustili zemljo in vas ter pribežali v mesto, kjer so upali najti lažje in lepše življenje. Mesto pa jih je vrglo na svoj obod, v predmestje, med umazane ulice, ceste in barake, kjer so se v obupni borbi za življenje složno združili z delavci proletarci; kot mestni kmetaki proletarijat pa so večinoma vsi utonili v predmestnem močvirju.

Kmečki beg v mesto je osrednji problem Kranjčevega »Predmestja«. Tu so življenjsko orisane zlasti usode mladih, zdravih kmečkih deklet, ki so prišle v mesto, kjer pa kot služkinje, natakarice, pomočnice, delavke itd. večinoma podležejo težki in naporni borbi za življenje ter končno, propadle, zapeljane, onečaščene in izgubljene, živijo v predmestju iz dneva v dan svoje bedno in zavrženo življenje. V tem delu je mladi pisatelj globoko dojel predmestje in njegove ljudi ter kakor na dlan razgrnil življenje iz »nižin in zakotjé«.

Del našega blagorodnega slovenskega meščanstva, zlasti katoliškega, je Kranjčevno »Predmestje« obsodil, češ, da ni etično in da je brezbarvno, v njem orisane osebe pa izgubljeni in slabiči, tako slabi in brez vsake etične in moralne sile, da se ne morejo izvléči iz predmestnega močvirja. Res je, da je večina teh ljudi iz »Predmestja« shirala in utonila v močvirju, toda uprav ta Kranjčev realizem v »Predmestju«, kjer ni oseb idealiziral, jih zavil v plašč lažne in hinavske morale ter jih skušal rešiti z meščansko socialnostjo, je vnebovpijoč krik z nižin življenja, kamor je današnji družabni red steptal in strl delavne ljudi potem, ko jih je izžel in izsesal do konca. Prav ta krik, ta udarec v zločinski obraz današnjega družabnega reda, je visoka človečanska etika, morala in socialnost iz »Predmestja«, obsodba gnilobe in močvirja družabnega življenja, a tudi obsodba vseh tistih, ki sentimentalno in z »meščanskim visokostojéčim gnusom« zrejo za viška na predmestje in njega močvirje, pa čeprav oni tega močvirja niso neposredno krivi. —ž—

Mirko Javornik: »Črni breg.« (Povest. Založila Delavska založba »Krekove knjižnice« v Ljubljani, 1933.) — Naši slovenski rudarji so prav v svojih najtežjih dneh, ko razsaja in divja po rudarskih revirjih beda

bregu Mirka Javornika svojo resnično podobo, ki jo bereš in občutiš kot bridko slovensko usodo. »Črni breg« zatorej ni knjiga, ki jo prebereš zavoljo užitka in le nobne zabave, temveč knjiga, ki jo tesnobo premisliš. Njen avtor Mirko Javornik, eden najmlajših slovenskih pisateljev, se je ž njo brez dolgega »literarnega predobnavljanja« močno uveljavil ter poleg Miška Kranjca postal vodilna oseba mlade pisateljske generacije.

»Črni breg« je enostavna in čisto preprosta povest iz rudarskega življenja, a vendar tako časovna, aktualna in sodobna, da pove več, ko vse komisije po revirjih in več, ko vse dolge debate in razprave, ki jih sučejo in vrtijo okoli rudarskega vprašanja. Dasi ji različni kritiki v mnogočem oporekajo — za kar pa dolžijo Javornikovo mladost — je vendar močno in zrelo delo, ki ga moramo biti samo veseli, zlasti še veseli, ker v tem delu ni klonila umetnost pred poslanstvom in nujnostjo življenja, temveč je odločno in pogumno zastavila svojo besedo za življenjsko borbo rudarjev, ne da bi se ustrašila meščanskega očitka, da je »socialno tendenciozna«.

Preprosta vsebina pravi: Kmet Koren, ki mu je bila pogorela domačija, je šel v

rudnik z upanjem, da si z zaslužkom postavi novo hišo ter se potem povrne v svobodno in neodvisno kmečko življenje. Garal je trideset let, a je bilo premalo za novo domačijo; upokojili so ga, za njim pa so šli v rudnik vsi trije sinovi. Toneta je v jami zasulo; noge so mu ohromele, da ni bil več zmožen dela. Po tej nesreči ga je njegovo deklo Fani ljubila z ljubeznijo, kolebajočo med usmiljenjem in obupom. V drugo pa je Toneta zasula očetova hiša, zgrajena na zemeljskem plazu, kjer se je lepega dne sesedla. To pot je Toneta zasulo za vedno. K temu glavnemu dejanju so pripojena še manjša dejanja o redukcijah, rudarskem življenju, življenju Korenove mame, ki je čudovito lepo orisana itd.

V to preprosto dejanje povesti je pa avtor nanizal celo vrsto misli, ki globoko posegajo v današnje gospodarsko in socialno krizo. Tej »krizi« je tudi odkril njen pravi obraz in vzroke, ki dovolj glasno vpijejo in kažejo, kje je krivda in kje krivci. Mladim ljudem, ki se danes bijejo za slovensko bodočnost, ne bo v škodo, če to knjigo temeljito in premišljeno preberejo.

—3—

Rešitev ugank iz 1. številke

1. Križanka (Franc Kač). Vodoravno: 1. kovač, 5. noč, 6. tat, 7. rebus, 9. Borut, 13. pik, 14. Nil, 15. komar.

Navpično: 1. kor, 2. oče, 3. atu, 4. čas, 8. bok, 9. bik, 10. oko, 11. Una, 12. tir.

2. Kvadrat (Vladimir Puc): 1. Golar, 2. Vrata, 3. Skuta, 4. sredi, 5. Bosna. I. — II. Gruda.

Žreb je določil, da prejmeta za pravilno rešitev ugank prvo nagrado Jelka Jesihar iz Ljubljane, drugo pa Zdravko Reven iz Vrhnike, Idrijska c. 198.

Posetnica.

(Castor & Pollux)

E. Plod
Celje

Kaj je ta mož?

Magična zlogovnica

1	2	3
2		
8		

sad
priroda
šega

Izločilnica

Poroka, rokovnjač, umik, kovač;

Vzemi iz vsake besede nekaj zaporednih črk tako, da dobiš pregovor!

Listnica uredništva

Listnica uredništva. Zopet smo v zadregi s prostorom. Marsikaj bi radi še prinesli, vendar ni in ni prostora. Edini izhod je povečanje obsega lista, to je pa zopet v zvezi z znatnim povečanjem stroškov, ki jih konzorcij za enkrat ne zmore.

Radi pomanjkanja prostora smo tokrat opustili rubrike: dijaški kotiček, vprašanja in odgovore ter poskuse iz naših vrst, ravno tako pa tudi oceno došlih prispevkov. Uredništvo.

Slike, ki jih prinašamo zadnje čase, so vzete iz mesečnika »Foto-amater«, ki ga izdaja drogist gospod Beno Gregorič iz Ljubljane, Prešernova 5. Zahvaljujemo se g. izdajatelju za prijazno dovoljenje, ravno tako pa tudi gospodom avtorjem. Uredništvo.

Mlad in napreden kmetovalec uporabljaj stalno umetna gnojila, ker ista povečajo in poboljšajo poljske pridelke. V to svrhu priporočamo:

Mešano gnojilo Nitrofoskal-Ruše,

ki vsebuje 4% dušika, 8% fosforne kisline, 8% kalija in 33% apna. To gnojilo priporočamo za okopavine, posebno za krompir in travnike.

Nitrofoskal I,

ki vsebuje 8% dušika, 6% fosforne kisline, 8% kalija in 35% apna priporočamo za gnojenje vinogradov, sadonosnikov in vrtov za zelenjavo.

Nitrofos,

ki vsebuje 4% dušika in 12% fosforne kisline priporočamo za gnojenje žitaric in travnikov na težjih tleh.

Apneni dušik

je izvrstno dušično gnojilo in ga priporočamo za vse gospodarske rastline. Z apnenim dušikom naj se gnoji redno vedno pred setvijo in se ga naj zaorje. Travnike pa gnojiti v jeseni ali zgodaj spomladi, ko sneg skopni.

Naročajte skupno, ker v tem slučaju Vam pride gnojilo cenejše. Naročila sprejema Tvorница za dušik v Rušah.

„Rude in kovine“ d. d.

Ljubljana, Masarykova cesta 12
(Glavno zastopstvo Cinkarne d. d. v Celju)

Na veliko:

svinec, cink, kositer, aluminij, baker, cinkova pločevina, svinčena pločevina, pocinkana železna pločevina, cinkovo belilo „Briljant“, Cinkopon, cinkov prah, razne barve i. t. d.

Kupuje: rude in stare kovine.

Naslov za brzojave: RUDE Ljubljana. Tel. inter. 2727, 2827.

Najboljši šivalni stroj in kolo

je samo

„ADLER“

Lepe opreme! Ugodno odplačevanje! Pouk v umetnem vezanju brezplačen

Pisalni stroji v treh velikostih kakor tudi pletilni stroji na zalogi

Nadomestni deli za vse stroje in kolesa ter pnevmatika edino le pri

Josip Petelinc, Ljubljana
blizu Prešernovega spomenika, ob vodi.

Konfeksijska manufakturna in modna trgovina

JOSIP OLUP,

Ljubljana

Sprejema se blago tudi v izvršitev.

Trgovski prostori: Stari trg 2 — Pod Trančo 1 — Kolodvorska ulica 8

nudi v veliki izbiri moške in deške obleke, suknje in površnike. Kamgarni iz domačih, čeških in angleških tovarn stalno na zalogi. Obleke se izvršujejo tudi po naročilu.

Velika zaloga moškega perila iz lastne tovarne „TRIGLAV“.

Trgovci znaten popust!

Prvovrstni koruzni in činkvan-tin zdrob, najboljšo rženo, aj-dovo in koruzno moko ter koruzno krmilno moko kupite najceneje pri

Pavel Bertonec

valjni mlin, DOMŽALE

LEGAT Specerija, delikatese, zajtrkovalnica
 „Expres kava“
KAVA iz lastne novodobne pražarne

Miklošičeva c. 28.
LJUBLJANA

Sveže meso

Goveje, telečje, prešičje
 in razni mesni izdelki

Janko Zevnik

Ljubljana, Dunajska 41

Kupuje vse vrste
 živino in prešiče.

*Ako želite
 sadna drevesa
 ki bodo dobro rastla
 in rodila, jih naročite
 iz Hupčičeve
 drevesnice
 na Ptujski gori.*

Mr. R. SUŠNIK

LEKARNA PRI ZLATEM JELENU
 Ljubljana Marijin trg

Ustanovljena pred l.
 1619. Telefonšt. 2115
 Pošt. hran. rač. 10.522

Zaloga najnovejših tu
 in inozemskih zdravil-
 nih specialitet.— Po-
 štna naročila se izvr-
 šujejo točno.

**Fantje
 in dekleta**
 če hočete biti lepo
 oblečeni kupujte si blago
v Ljubljani
 Pred Škofljo 3, Lingarjeva ulica 3
R. MIKLAUC
 „Pri
 Škofu“

KLIZETE
 vseh vrst po
 fotografijah
 ali risbah
 izvršuje
 najsolidnejše
KLISARNA ST. DEU
 LJUBLJANA-DALMATINOVA 13

**Parna pekarna
 in slaščičarna**
Franc Dolinar
 Ljubljana
 Poljanska cesta 19
 Telefon 30-58

Vsaki dan trikrat sveže pecivo
 izdelovanje vsakovrstnih slaščic
 Prvorazredna postrežba.

F. Lubas in sin
 Podružnica Ljubljana
 Borštnikov trg 1
 dvorišče
 Imamo v zalogi vseh vrst
h a r m o n i k

naše svetovno znane znamke. Prevzamemo
 vsako popravilo, katero strokovno izvršujemo
 hitro in poceni.

M. ŠIFRER se priporoča za
 vezavo vsakovrst-
 knjigoveznica njih knjig in revij.
 Ljubljana Točna izdelava.
 Vegova ulica št. 6. Solidno delo.

LAP ANTON

trgovski vrtnar, **KAMNIK**
podružnica, Kranj

Vam dobavi nagrobne vence, trakove z napisi, sveže in umetne šopke ter vsakovrstne vrtnice. Izvršujem vsa obdelovanja vrtov po lastnih in po danih načrtih.

ZOBNI ATELJE

Dentist

Koblar Adolf

Ljubljana, Poljanska c. 12

Ordinira od 8—12 in 2—6 ure.

Po dogovoru tudi izven teh ur. Ob
sobotah se ordinira le do 4. ure.

**Zavesa posteljna pregri-
njala**, namizne prte, prtiče itd.
krasno vezene in po nizkih cenah
dobite pri

MATEK & MIKEŠ
Ljubljana

poleg hotela Štrukelj

Vezenje in šivanje oprem za ne-
veste, monogrami, gumbnice.
Entlanje, ažuriranje, predtiskanje.

**Velika izbira predtiskanih
ženskih ročnih del**

Zakaj

bi hodili v mesto, ko
dobite ceneje v

**Drogeriji
HAFNER**

v Sp. Šiški
Celovška c. 44
(v bližini g. Mahkota)

vse, kar iz drogerije po-
trebujete

Obrtniki

pridite po barvo, lak in
firnež

Nudim Vam

**zajamčeno sredstvo
za uničenje stenic**

Blago najbolje! Postrežba točna!

TISKARNA

DRUŽBA Z O. Z.

KAMNIK

Čekovni račun štev. 10.560

*

Moderno urejeno grafično
podjetje. Ustanov. l. 1900

*

Izvršuje vsa tiskarska dela
hitro, lično in po konku-
renčnih cenah. Specijalna
dela: trobarvne razgledni-
ce in prvovrstni tisk knjig

*

Nujna naročila izvrši takoj

Proračuni poštnoobratno!

*

SLATINAR

KMETSKI HRANILNI IN POSOJILNI DOM

registrovana zadruga z neomejeno zavezo
V LJUBLJANI, Tavčarjeva (Sodna) ulica 1

Brzjav: „KMETSKI DOM“ — Žiro račun
pri Narodni banki — Račun poštne hranil-
nice 14.257 — Telefon 2847

Podružnici: Kamnik — Maribor

Vloge na knjižice in tekoči račun sprejema in jih obrestuje po 4 % brez odpovedi, po 5 % pri 3 mesečni odpovedi

Jamstvo za vse vloge presega večkratno vrednost vlog

Vložne knjižice drugih zavodov sprejema brez prekinjenja obrestovanja.

Stanje vlog:

Din 35,000.000.-.

Rezerve:

Din 1,200.000.—.

Posojila daje proti poroštvu, na vknjižbo in proti zastavi premičnin in vrednostnih papirjev ter kredite v tekočem računu pod najugodnejšimi pogoji.

Oskrbuje: Kavcije, inkase, srečke in vrednostne papirje

Preskrbuje: Čeke in nakaznice (nakazila) na druga mesta

Blagajniške ure:

Ob delavnikih od 8.—12.^{1/2}
in od 3.—4.^{1/2}, le ob sobotah
in dnevih pred prazniki od
8.—12.^{1/2} ure.

